בס"ד

מעיין • מקור
Forrás

2013. május-június
IV. évfolyam 6. szám
סיון תשע"ג

Időszaki kiadvány • Kiadja a Lativ Alapítvány • למען תחייה יהודית בהונגריה

Zsidó bölcsőde az Újlipótvárosban

Ha egy igazán érték- és fejlesztéscentrikus bölcsődét szeretnél gyermekednek...

mert itt

maximum 10 gyermek van
kétnyelvűség
kóser étkezés
folyamatos fejlesztőpedagógusi közreműködés
és ami a legfontosabb:

sok-sok szeretet, mert a Te gyermeked, a Mi gyermekünk is!

érdeklődni: Á. Zita: +36-30-9306262
www.trendeli.hu

Oblath
Kóser Bolt

Cím:
Bp., VII. ker., Dob u. 16.

Telefon:
06 (70) 632-2771

Nyitva tartás:
hétfő–csütörtök: 8–19h
péntek: 8–14h

Made with kosher ingredients
Goldmann
Made with kosher ingredients

Kóser párve

édes, sós

sütemények

és torták

Goldmann & Társa Kft.
Cím: 1149 Budapest, Mogyoródi út 32.
E-mail: info@goldmann-cakes.hu
Web: www.goldmann-cakes.hu
Goldmann Mariann: 70/327-9234, Áhel Ágnes: 20/413-5430

Aleph Bet

אב

Memory Game
Memória Játék
משחק זכרון

62 cards kártya קלפים

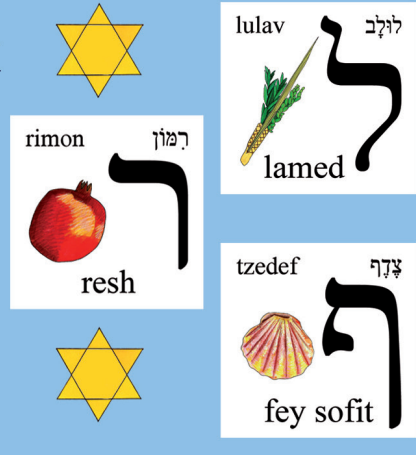

www.malka-design.com

Erika 06 70 9787141

Tartalom

KÖSZÖNTŐ 3

FILOZÓFIA
A sávuot titkai 4

VÁROSOK
Egyéves a dél-koreai zsidó közösség első saját Tórája 6

HETISZAKASZ
Bámidbár • **Telitalálat** 8
Názo • **Több millió egyéniség?** 9
Beháálotcha • **Megbecsülni a jelent** 10
Slách • **A kötődés szálai** 11
Korách • **A machloket (vita) parancsolata a kivétel!** 12

INTERJÚ
„A jesiva feladata, hogy különleges embert faragjon” 14

KULTÚRA
Az emlékmű 18

NŐI SZEMMEL
Rut könyve 20

GASZTRONÓMIA
Virágételek sávuot tiszteletére 26

GYEREKNEVELÉS
Egy emberként, egy szívvel 27

MESE
Az ok nélküli gyűlölködés büntetése 28

BESZÁMOLÓ
Lág báomer a budai hegyekben 29

Órarend 30

מעיין • מקור
Forrás
A Lativ Alapítvány időszaki kiadványa

Kiadja a Lativ Barátai A Zsidó Reneszánszért Magyarországon Alapítvány • 1067 Budapest, Eötvös utca 29. • +36 (70) 320-4277 • www.lativ.hu • info@lativ.hu • Felelős kiadó: Keleti Dávid rabbi • Szerkesztő: Forrai Soma • Munkatársak: Domán Sije, Arató Mátyás, Adler Tamás, Lengyel Dávid, Szántó-Várnagy Ádám, Binjomin Zeév • Tipográfia, tördelés: Gannainé Lipót Éva Borító: Lévai Erika • Korrektor: Székely Mária • Megjelenik havonta • A kiadvány szent szövegek részleteit és magyarázatait tartalmazza, kérjük, ne dobd el!

A Lativ Barátai Alapítvány számlaszáma:
CIB BANK 10700079-47164907-51100005
Köszönjük, hogy adományával segíti munkánkat!

Köszöntő

Rövid szünet után megjelent a *Forrás* legújabb száma, bár a már többekben megfogalmazódott részben jogos kritika alapján talán nem lehet újnak nevezni, hiszen mindig csak ismétlődnek a szokásos vallásos témák. A kritika csak részben jogos, hiszen törekszünk arra, hogy annak ellenére, hogy ez egy „vallásos” újság, mégis színes legyen! (Persze nem mindenki gondolja, hogy a vallásos, az egyenlő a szürkével!) Másrészt viszont a vád jogos, sok téma állandóan ismétlődik: legyünk szerények és adakozók, könyörületesek és szemérmesek stb. Az ember pedig szomjas az újdonságokra, a szenzációra – ezért is hívják az újságot újságnak, mert az olvasó azt remélheti tőle, hogy valami érdekeset fog benne találni, valami olyasmit, amiről még nem hallott.

Az újkor egyik legkiemelkedőbb rabbija, Mose Chájim Luzzatto egyik leghíresebb könyvének, a *Meszilát jesárim*nak az előszavában a következő fantasztikus marketingszöveggel próbálja könyvét piacképessé tenni: „A könyvemben nem találsz semmi újdonságot, minden, amit leírtam, az mindenki számára tudott és ismert.” Valamint: „Semmi hasznát nem veszed a könyvemnek, ha csak egyszer olvasod el, csak a többszörös ismétlés válhat előnyödre.” Hát ez nagyszerű! Nincs benne semmi újdonság és egy csomószor el kell olvasni!

Ez alapvető módszer a muszártanulásban, a zsidó etikában. Világos, hogy sokszor nem azért nem felelünk meg saját ideálunknak, mert nem eléggé tudjuk, mi is a jó. Nincs olyan ember, aki ne gondolná, hogy jobb szerénynek lenni, mint gőgösnek, jobb adakozónak lenni, mint fukarnak, jobb könyörületesnek lenni, mint kegyetlennek! Akkor miért nem sikerül nekünk e tulajdonságok birtokosaivá válnunk? Részben azért, mert nem szeretünk szembenézni önmagunkkal és konstatálni, hogy mennyire hiányosak és elmaradottak vagyunk bizonyos területeken. Másrészt azért, mert nem érdekesek ezek a témák, nem kötik le a figyelmünket. Már ezerszer hallottuk gyerekkorunkban, hogy ne légy irigy, nem szabad hazudni stb., felnőtt emberek nem foglalkoznak ilyesmikkel, hiszen tudjuk, már ezerszer hallottuk!

A muszártanulás módszere egyrészt az önismeret – igenis tisztában kell lennem önmagammal, melyik területen hol tartok –, másrészt pedig az állandó ismételgetés. Hiszen nem az intellektust kell meggyőzni arról, hogy helyes a vagyonomat, az időmet megosztani másokkal, hanem az „alacsonyabb”, az ösztönösebb rétegeket. A részemmé kell hogy váljon az adott információ, amíg „ösztönösen” fogok ennek megfelelően reagálni.

„Vejádátá hájom, vehásévotá ál levovechá” – tudd meg ma, és tedd a szívedre. Első szakasz az információ megértése, második szakasz az információval való eggyéválás! A muszároktató rabbik módszere, hogy miután egy kis szakaszt jól megértettek, elismételték ugyanazt, akár negyvenszer, ötvenszer énekelve. Miért énekelve? Mert ez már nem az objektív értelemnek szól, hanem az érzelmeknek és a még mélyebben meghúzódó régióknak. Így válik az ember „jóvá”, aki nemcsak tudja, hogy mi a jó, hanem ösztönösen, „zsigerből” jó!

Kívánunk minden kedves Olvasónknak tartalmas és örömteli sávuotot!

Lativ staff

A sávuot titkai

Rabbi Doniel Baron

AZ 50-ES SZÁM BELSŐ ÉRTELMÉRŐL ÉS ARRÓL, HOGY A SÁVUOTNAK MIÉRT NINCS MEGHATÁROZOTT DÁTUMA

Minden zsidó ünnep a hónap meghatározott napjára esik, csak egy kivétel van: sávuot, amikor megkaptuk a Tórát. Sávuot mindig a peszách kezdetétől számított 50. napra esik. A zsidó naptár szerint, melyben a rabbinikus bíróság meghatározta a hónap kezdetét – a szemtanúk segítségével, akik meglátták az újholdat –, gyakorlatilag három nap közül bármelyikre eshetett, mivel a napok száma évről évre változhat. A sávuot név az általános naptártól való függetlenségére utal. A név „heteket" jelent, és arra utal, hogy az ünnep a hét hetet követő csúcspont. Mi a lényege ennek a dátum nélküli napnak? A válaszhoz útmutatást találunk a sávuothoz vezető folyamatban, valamint a sávuotkor olvasott könyvben és magában az 50-es számban.

Átalakulás

Sávuot megértésének kulcsa az odáig vezető folyamatban rejlik. A napokat az Egyiptomból való kivonulásunktól, népként való megszületésünktől kezdjük el számlálni, és sávuotig, az 50. napig számláljuk. Ez a számlálás a nemzet átalakulását jelzi. A zsidó nép annyira beágyazódott Egyiptomba, hogy a Tóra úgy írta le a Kivonulást, mint egy nép „eltávolítását" egy másik népből. Mint egy újszülött, valamiféle spirituális csecsemőkorunkban voltunk, és 50 nap alatt jutottunk el abba az emelkedett állapotba, hogy megkaphattuk a Tórát. A számlálásunk egyszerű árpaáldozattal kezdődik, annak az ételnek az áldozatával, amelyre állati takarmányként tekintünk. Csúcspontja pedig egy különleges áldozat a legfinomabb kenyérből, amely emberi táplálék, és nemzetünknek a lét egy új szintjére való megérkezését jelzi.

> *A »kol« segít abban, hogy túllépjünk a részleteken, és egy teljes egészbe olvasszuk őket, hogy túlhaladjunk a mennyiségek világán, és elérjük az egységet*

Rut

Az újdonsült nép érett néppé való átalakulásának folyamata Rut történetében is megjelenik, melyet sávuotkor olvasunk. Rut moábita hercegnő volt, aki feleségül ment egy zsidó férfihoz. Amikor férje meghalt, a még mindig fiatal Rut, egyszerűen visszatérhetett volna népéhez, és híresség lehetett volna a királyi udvarban. Ehelyett rendületlenül kitartott zsidó anyósa, Náomi mellett, és eltökélt volt abban, hogy áttérjen, és magáévá tegye a zsidó vallást, annak ellenére, hogy megpróbálták erről lebeszélni. Nincstelenül csatlakozott a zsidó nemzethez, és anyósa volt az egyetlen barátja. Mégis önfeláldozására és erényeire felfigyelt Boáz, a gazdag földesúr és kíváló bíró, akinek földjéről Rut összegyűjtötte a megmaradt gabonát önmaga és Náomi számára. Boáz végül feleségül vette, és ebből a kapcsolatból született meg a zsidó királyság sarja, így Dávid király tulajdonképpen tőle származik. A hagyományunk úgy tanítja, hogy a Messiás, a zsidó nép eljövendő királya is ebből a törzsből fog származni. Mivel Dávid király sávuotkor született, ezen a napon olvassuk a származásáról szóló történetet.

Figyelemre méltó a zsidó királyi család eredetének iróniája. A moábiták álltak a legalacsonyabb szinten a népek között, ismertek voltak a – főleg a zsidók iránt tanúsított kegyetlenségükről – és nyilvánvaló parázna-ságukról. Már eredetük maga is kétes. Nemcsak hogy a Lót és lánya – aki meghatározott céllal itatta le apját – közti vérfertőző kapcsolatból származnak erednek, hanem már a nép neve is jelzi ezt az aktust. Ez a lány „Moábnak" hívta utódját, ami szó szerint azt jelenti „az apámtól". Mindazonáltal Dávid a moábita hercegnő családjából származik, aki névleg legalábbis jelképezte mindazt, amit Moáb jelentett.

Rut zsidóként való újjászületése és az átalakulás, melyből Dávid király sávuotkor megszületett, párhuzamba állítható népünk vonulásával peszáchtól sávuo-

tig. A legalacsonyabb szinten kezdünk, csakúgy mint Rut, majd eljutunk arra a pontra, ahol megkaphatjuk a Tórát.

Az ötvenes szám jelentése

Ha mélyebben megvizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy ez a téma megjelenik a sávuotig tartó számlálásunkban és annak a napnak az egyediségében, amely a számlálás kezdetétől az ötvenedik. A titok magában az ötvenes számban rejlik. A zsidó hagyomány szerint a világ olyan rendszeren alapul, mely a hetes számra épül. Az időt tekintve hét napból áll egy hét. A térben egy középen levő pont hét irányba terjedhet ki: jobbra és balra, felfelé és lefelé, előre és hátra, a pont maga pedig a központi téma, amely körül minden elhelyezkedik. A *sheva* (hét) szóban ugyanazok a betűk vannak, mint a *savea* szóban, amely beteljesültet jelent, vagyis egy olyan térre utal, amely a lehetőségek teljes kiterjedését jelképezi.

Ebből az következik, hogy minden, ami a hetes számon túl van, egy olyan világot jelképez, amely túlhalad a természeten – egy magasabb birodalmat. A nyolcat jelentő *smone* szó a *sámén* szóból ered, ami kövéret jelent, tehát olyasvalamit, ami túlhalad a saját határain. A *brit*, a körülmetélés, ami az Örökkévalóval való szövetségbe lépést jelzi, ezért a nyolcadik napon történik, azon a napon, amely túl van minden világi dolgon, és összeköti az embert azzal, ami isteni.

Hogy a következő szinten folytassuk ezt a témát: a természet birodalmának teljes kiterjedését akkor találhatjuk meg, ha a hetet megszorozzuk héttel. Az eredmény 49. Ha eggyel még továbbmegyünk, akkor eljutunk 50-hez, ami azt a képességet jelképezi, hogy túl tudunk haladni minden részleten, és egy új, magasabb birodalomba lépünk. De hogyan függ össze az 50-es szint azzal, hogy egy nép az újszülött állapotból az érettség állapotába jut el? Mi a kapcsolat azzal, hogy a moábita Rut a zsidó királyi család anyjává válik? Az 50-es szint megfejtésének kulcsa egy bibliai történetben található, mely Jákob ősapánkról szól.

A zsidó számolás

Izrael felé tartva Jákob találkozott bátyjával, Ézsauval, aki egy 400 katonából álló hadsereggel „üdvözölte" őt. Figyelembe véve Ézsau korábbi elhatározását, hogy megölje Jákobot, Jákob imádkozott, felkészült a háborúra, és rengeteg ajándékot küldött, hogy enyhítse bátyja haragját. Ézsau először visszautasította az adományokat, és azt válaszolta, hogy „jes li rov", azaz sok, nagy vagyonom van amúgy is. De Jákob továbbra is ragaszkodott hozzá, hogy elfogadja, mondván: „jes li kol", nekem mindenem megvan. Végül is Jákob akarata érvényesült, és Ézsau elfogadta az ajándékokat.

Miről szólt valójában ez a párbeszéd? Milyen volt a „kol", a „minden", amit Jákob birtokolt, és mi volt az a tényező, aminek köszönhetően Ézsau végül elfogadta az ajándékokat?

Ézsau kezdeti tiltakozása abból eredt, hogy azt mondta, neki *rav,* sok van. Valójában Ézsau olyan világot jelképez, amely a sokaságra, nagy mennyiségekre épül. Amikor Ézsau családjának csak kevés tagja volt, a Tóra a *nefásot*, lelkek, többes számú szóval utalt rájuk. Ezzel szemben amikor Jákob családjának 70 tagja volt, a Tóra a *nefes,* lélek szóval utal rájuk, egyes számban. Jákob ereje és a *kol* birtoklásának értelme az, hogy Jákob nem olyan ember volt, aki egyszerűen gazdagságot halmozott fel. Ehelyett egyetlen lényegben egyesített mindent, amit birtokolt, és minden egyes dolgot egy nagyobb egészbe, egy transzcendens egységbe olvasztott. Jákobnak valóban megvolt mindene, és az ajándék megfelelő volt Ézsaunak, aki számára a még nagyobb mennyiség mindig jó volt.

A sávuotig tartó visszaszámlálásunk során azért küzdünk, hogy elérjük Jákob szintjét. 49 napig számlálunk, ami Ézsau világát jelképezi, a sokaság birodalmát, a természetet jelképező hetes szám teljes kiterjedését. Elérjük a mennyiség világának maximumát. Nem meglepő módon *Moáb*, Rut eredeti népe a *gemátria* szerint 49, tehát a fizikai, a mennyiség felhalmozásáról szóló világot jelképezi. De még egy lépést teszünk, és elérjük az 50-et, amelyet a Jákob által birtokolt *kol* jelképez. A *kol* számértéke 50. A *kol* segít abban, hogy túllépjünk a részleteken, és egy teljes egészbe olvasszuk őket, hogy túlhaladjunk a mennyiségek világán, és elérjük az egységet. Ez a magasztos szint az, amely elvisz bennünket az újszülött helyzetünkből az érettség állapotába, és az út során átélt minden tapasztalatot egyetlen téma mentén alakít át. Lehetővé teszi számunkra, hogy kikerüljünk a legmélyebb pontról, Dávid király vonala számára pedig azt, hogy a legszerényebb eredetből a legmagasabb helyre érjen el.

A Tórát az 50. napon kaptuk meg, nem egy naptári napon. Számlálásunk eredménye, mely áthalad a természet minden szintjén, elér a transzcendenciához, arra a pontra, amelyet nem is számolunk – egy olyan dátumhoz, amely nem mérhető. Azon a napon a Szináj-hegy alatt álltunk, egy emberként, egyetlen szívvel. Nem milliók voltunk, hanem csak egy. Ezzel párhuzamosan a Tóra az élet minden területére vonatkozik, és minden elképzelhető körülményre ad iránymutatást. Egyesít minden részletet, egybeolvaszt minden különálló alkotórészt. Ez a legvégső *kol*. Segít abban, hogy legalapvetőbb tapasztalatainkat és a szerény származásunkat egy nagyobb ügy érdekében egyesítsük.

Ez az erő a mai napig fennmaradt. A sávuot és az addig vezető napok folyamata által túlléphetünk a múltunkon, egyesíthetjük korábbi tapasztalataink minden részletét, hogy eljussunk egy olyan pontra, ahol túllépünk azon, ami voltunk, és valami nagyobbá válhatunk.

forrás: Aish.com
fordítás: Domán Sándor

Egyéves a dél-koreai zsidó közösség első saját Tórája

Arató Mátyás

Tóraadás egy távol-keleti metropoliszban.

A koreai zsidó közösség egyéves évfordulóját ünnepli annak az örömteli eseménynek, hogy 2012 júniusában ünnepélyes keretek között kézhez kapta a legelső saját tóratekercsét a szöuli Grand Hyatt Hotelben. „El vagyok ragadtatva – nyilatkozta Rabbi Osher Litzman, a közösség vezetője –, nagyon sokáig vártunk erre az eseményre, amely végre elérkezett. Úgy gondolom, hogy zsidó közösségünk ezzel fontos mérföldkőhöz érkezett". A koreaiak saját Tórája Litzman rabbinak az országba érkezése óta folyamatosan napirenden volt, és négy év kellett hozzá, hogy sikerüljön a tervet megvalósítani. A Koreában élő izraeli állampolgárok még egy izraeli szófért is megkértek, hogy a tekercs kijavításában segédkezzen.

Korea izraeli nagykövete, Tuvia Israeli is rámutatott arra, hogy milyen jelentősége van az első saját Tóra birtoklásának, hisz mi más mutatná, hogy van zsidó élet Koreában. „Mindannyian elmondhatatlanul boldogok vagyunk, hogy Koreában élünk, és jelen lehetünk egy ilyen jelentőségteljes momentumnál. És persze mindez csak a kezdet, hisz még nincs saját zsinagógánk, most ez következik" – nyilatkozta Rabbi Litzman és Tuvia Israeli.

A tóratakarót egy olyan chanukia díszíti, amelynek közepén a szolgagyertyát a Szöul Torony (N서울타워) képe szimbolizálja. A tóraadást egyébként óriási ünnepség is kisérte, a Chábád szokásához hűen az utcán ünnepelt. Litzman rabbi és felesége, Mussia 2008-ban érkeztek Szöulba azzal a céllal, hogy megalapítsák az első Chábád (카바드) központot Dél-Koreában. Érkezésük előtt tulajdonképp sem zsinagóga, sem imádkozásra alkalmas közösségi hely nem állt rendelkezésre, ahogy zsidó közösségi életnek sem volt tapintható nyoma. Arra a kérdésre pedig, hogy mennyiben nevezhető sikeresnek a zsidó közösségi élet felélesztése, illetve a kiadásokra történő forrásszerzés, Litzman rabbi csak annyit felelt, hogy remélhetőleg az Örökkévaló segít a további munkában – négy év elteltével úgy látszik, sikeres a projekt.

Az első figyelemre méltó zsidó jelenlét Koreában elsősorban a koreai háború idejére tehető, mely 1950 és 1953 között a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK, Észak-Korea) és a Koreai Köztársaság (KK, Dél-Korea), illetve szövetségeseik, egyrészt Kína és a Szovjetunió, másrészt az USA között zajlott. A két Korea 1945. augusztus 15-ig egy államot alkotott. Az USA hadseregének kötelékében pedig zsidó katonák százai érkeztek Koreába a kommunista diktatúrát megfékezendő, többek között Chaim Potok is mint tábori rabbi. Potok egyik legnagyobb élményeként tartja számon, hogy olyan országban élt 1955-től 1957-ig, ahol mind a zsidók, mind az antiszemitizmus teljes mértékben ismeretlen fogalomnak számítottak; két kötetét is inspirálták a Távol-Keleten tapasztalt jelenségek; lásd a *The Book of Lights* (magyarul *Fények könyve* címmel jelent meg), illetve *I am the Clay* című Potok-regényeket.

A nagy történelmi múltra visszatekintő Dél-Korea ma a világ egyik vezető gazdasági hatalma, a föld leggazdagabb országainak egyike, számos nemzetközi szövetség tagja. A két Korea technikailag még mindig hadban áll egymással. 2007. október 4-én ugyan Ro Mu-Hjun (노무현) dél-koreai elnök és Észak-Koreai vezetője, Kim Dzsongil (김정일) aláírt egy nyolc pontból álló békemegállapodást, amely szerint a két fél a tartós béke fenntartása érdekében magas szintű diplomáciai tárgyalásokat folytat, gazdasági fejlesztéseket hajtanak végre, felújítják a vasúti, közúti és légi közlekedéseket, továbbá közös olimpia megrendezésére tesznek lépéseket, azonban Kim Dzsongun (김정은) hatalomátvétele után, 2011-ben ismét kiéleződni látszik a konfliktus.

A zsidók elsősorban Szöult választják. Szöul (서울 특별시) a Koreai Köztársaság (köznapi elnevezés szerint Dél-Korea, koreaiul 대한민국) fővárosa, és egyben legnagyobb városa is, tartományi jogú város a Koreai-félszigeten, a Koreai Demilitarizált Övezettől délre. A dél-koreaiak egynegyede lakik itt, az elővárosokkal együtt az ország lakosságának csaknem a fele. Szöul a világ második legnagyobb várostömörülése, ráadásul a világ egyik legfejlettebb városának tekinthető, a Forbes magazin 2008-ban a világ hatodik gazdaságilag legerősebb városaként jelölte meg. A fővároson kívül még öt milliós nagyváros található Dél-Koreában.

A zsidó közösség elsősorban amerikai katonákból és családtagjaikból, üzletemberekből, angol nyelven író újságírókból, tanárokból, egyetemi ösztöndíjas diákokból és természetesen turistákból áll. A fluktuáció a katonai

személyzet állandó cseréjének köszönhetően igen magas. A Yongsan katonai bázison (용산기지) a hadseregben ugyan szolgál tábori rabbi, ám a lehetőségek igencsak korlátozottak, hisz civilek többnyire nem, csak külön engedéllyel léphetnek a bázis területére, így a sábbáti, illetve ünnepi étkezések nem voltak megoldva. Jelenleg nincs zsidó iskola Szöulban.

Izrael teljeskörű diplomáciai kapcsolatot ápol Dél-Koreával, az izraeli keresztény közösségekkel Dél-Korea igyekszik szoros kapcsolatot ápolni. Ezzel szemben a szomszédos Észak-Korea jelenlegi politikája kifejezetten ellenséges Izraellel, izraeli állampolgárok sem turistaként, sem hivatalos célból nem léphetnek be az országba – egyéb ország útlevelét birtokló zsidók belépése azonban nincs korlátozva (kivéve az Amerikai Egyesült Államok állampolgárait). Észak-Koreában jelenleg hivatalosan egyetlen zsidó sem él.

Dél-Koreában a lakosság 49%-a keresztény, 47%-a buddhista, 3%-a konfuciánus, 1%-a sámánista. Az országnak azonban van egy fura sajátossága: élénken érdeklődnek a zsidó tanok iránt. Nem ritka, hogy a könyvárusító automaták teli vannak a babilóniai Talmud történeteivel. A Talmud mondhatni bestseller az országban, ezt persze az is elősegítette, hogy állami hátszelet is kapott: a Talmud érettségi tétel. „A koreaiak sztereotipikus gondolkodása a zsidókkal kapcsolatban az, hogy ultraintelligens nép. Előbújnak a semmiből, kereskedelmi nagyfőnökök, médiamogulok, Nobel-díjasok – azt szeretnénk, ha a mi gyermekeink is tudnának ilyet. Ha ehhez az kell, hogy Talmudot vagy Tórát tanuljanak, hát legyen” – nyilatkozza egy dél-koreai anyuka, aki természetesnek és megalapozottnak találja a zsidókról alkotott pozitív képet.

> *„mind a zsidók, mind az antiszemitizmus [...] ismeretlen fogalomnak számítottak*

Szöuli látkép

HETISZAKASZ

Bámidbár

Telitalálat

Rabbi David Begoun

„bár nem láthatunk át a »fal« túlsó felére, ám az isteni jelenlét folyamatosan figyel minket, és szeretettel gondoskodik rólunk

„És szólt az Örökkévaló Mózeshez Szináj pusztájában.” *(4Mózes 1:1.)* Mózes negyedik könyvének olvasása mindig megelőzi sávuot ünnepét, amikor a tóraadást éljük át újra, és azt mutatja, hogy ez a szakasz valamiképpen a tóraadás nyitánya. A Midrás arra a kérdésre válaszolva, hogy a tóraadás miért a sivatagban történt, azt tanítja, hogy aki a Tóra bölcsességére akar szert tenni, annak le kell mondania arról a hitről, hogy ő a maga ura, mint ahogy a sivatagnak sincsen ura. A feltétele annak, hogy valaki szert tehessen a Tóra bölcsességére, a mély alázatosság. Az alázatosság egyáltalán nem gyenge természetet vagy alacsony önbecsülést jelent, hanem azt a képességet jelenti, hogy ha valaki saját magának a központba helyezése helyett képes „üres edénnyé” válni a magasabb tudás befogadására. Minden évben sávuotkor várjuk, hogy a Tórát, ezt a hatalmas ajándékot megkapjuk. Azonban tudnunk kell, hogy ez előkészületet igényel. Ki kell ürítenünk magunkból az ego és az önhittség minden maradékát, és helyet kell csinálnunk a Tórának, hogy csak az tudjon hatni ránk.

A Tóra úgy emlegeti Mózest, a legnagyobb prófétánkat és a legelső tóratanárt, mint a legalázatosabb embert mindenki közül. Az alázatosság a mai napig megmaradt a legnagyobb tóratudósok legfőbb ismérveként. Rabbi Mordechai Gifter, a Telshe jesiva köztiszteletnek örvendő Ros Jesivája (a vezetője) Cleveland közelében, megtudta egy párról, akik nemrég házasodtak, hogy vita van közöttük. A férj, egy ígéretes tóratudós, a szellemi képességeit olyan nagynak érezte, hogy lealacsonyító lett volna számára este levinni a szemetet. A felesége ezzel nem értett egyet. A Ros Jesivához fordultak, aki eldöntötte, hogy ha a fiatalember túl fontosnak érzi magát ahhoz, hogy levigye a szemetet, akkor nem kell neki, es ezzel a kérdés el is dőlt. Aznap este vacsora után kopogtak a fiatal pár ajtaján. Meglepetésükre a tekintélyes Ros Jesiva volt. – Azért jöttem, hogy levigyem a szemetet – mondta a híres tóratudós. Látva a döbbenetet a feleség arcán, elmagyarázta a dolgot. – Eldöntöttük, hogy a férjed túl fontos ember ahhoz, hogy levigye a szemetet. Valakinek viszont meg kell csinálnia, és ez nyilvánvalóan nem lehetsz te, úgyhogy itt vagyok, hogy megcsináljam.

Miért ilyen kulcsfontosságú az alázatosság ahhoz, hogy megszerezhessük és magunkévá tehessük a tórai értékeket? Egy alázatos ember meg akarja majd változtatni magát és a felfogását, hogy az a Tóra örök elveivel megegyezzen, míg egy önhitt ember manipulálni és eltorzítani fogja azokat, hogy a saját értékeihez és elveihez igazodjanak. Ahhoz, hogy valaki a Szánhedrin (a legfelsőbb bíróság a Szentély idején) tagja lehessen, be kellett tudnia bizonyítani, hogy egy rágcsáló teteme nem okoz rituális tisztátalanságot, annak ellenére, hogy ezt a Tóra egyértelműen kimondja. Mi volt a célja egy ilyen feladatnak? Mielőtt valaki elnyerhette volna a megtisztelő pozíciót, hogy mások felett ítélkezhet, a jövőbeli bírának először rá kellett jönnie, hogy ha valaki megfelelően okos és nagy tudású, akkor félremagyarázhatja a tényeket és véleményeket, hogy a saját helyzetén javítson, és a saját álláspontját igazolja, még akkor is, ha az álláspontja nem helyes. Egy kreatív ember mindig tudja úgy manipulálni a Tórát, hogy az a saját, már létező elveihez igazodjon. Csak egy igazán alázatos ember ismeri fel, hogy az igazi tórai bölcsességhez más hozzáállás kell. Hálásnak kell lennünk a végtelen isteni bölcsességért, amely a Tórában van, mert ez biztosítja, hogy átértékelhessük, ami számunkra a legfontosabb, hogy a Tóra nézeteinek megfelelően tudjuk átformálni a gondolkodásmódunkat.

Gyakran emlegetnek egy példázatot egy emberről, aki találkozott egyszer egy íjásszal, akinek sikerült több százszor a tábla közepébe találnia. Némi tanulmányozás után azonban ez az ember rájött, hogy az íjász nem mesterlövész, hanem sarlatán. Minden alkalommal mikor kilőtte a nyilat, az akárhova talált, odafestett egy céltáblát köré, így talált mindig középre. Amikor sávuotkor arra készülünk, hogy elfogadjuk a Tórát, és szeretnénk megérdemelni, hogy befogadjuk a bölcsességét, emlékeznünk kell, hogy ha képesek vagyunk a sivataghoz hasonlóan „gazdátlan” lenni, akkor azzal elősegítjük a kapcsolatunkat Istennel, és ez majd képessé tesz arra, hogy minden nyilat egyenesen a tábla közepébe lőjünk.

forrás: torah.org
fordítás: Bálint Lea

Nászo

Több millió egyéniség?

Binjomin Zeév

Sohasem ugyanolyan, ami hasonló.

Bölcseink azt mondják, a Tórában nincs egy feles leges betű sem. Minden egyes szavából tanulságok sorát vezethetjük le. Ehhez képest a mostani hetiszakaszunk azért a leghosszabb hetiszakasz a Tórában, mert tartalmazza a 12 *nászi* (törzsfő) összes felajánlását a Szentély felavatására, egyenként felsorolva. Pedig mindnyájan pontosan ugyanazt ajánlották fel. Tehát sokkal rövidebben el lehetett volna intézni: annyival, hogy egyszer leírja az ajándékokat, és elmondja, hogy mind a tizenketten ezt ajánlották fel.

Az, hogy mégsem ez történik, annak a midrás szerint az az oka, hogy nem tudtak egymásról. Mindegyikőjük külön-külön, a maga útján jutott arra a következtetésre, hogy ezt és ezt kell ajándékként bemutatni. És mindegyikőjüket más motivációk is mozgatták. Csak mi látunk kívülről 12 egyformán cselekvő embert – az Örökkévaló mindegyikben látja az egyediséget, a különlegességet. Így dicséri a Talmud a teremtés nagyszerűségét: „ha egy ember csinál egy pecsétnyomót, akkor az arról nyomott pecsétek mind egyformák, de a Szent, áldott ő, minden embert Ádám hárison (az első ember) pecsétnyomójával nyomott, és azóta sincsen közöttük két egyforma". *(Szánhedrin 38a.)*

> *„Minden egyes ember halálával eltávozik a világból az, ahogyan ő szemlélte a Tórát.*

Ezt a gondolatot azért eshet nehezünkre befogadni, mert a mi szemünk máshoz szokott. Látunk ugyan különbözőségeket az embereken, de sokszor az az érzésünk, hogy ezek csak látszólagos, felületes különbségek. Manapság például már akármilyen színűre befesthetjük a hajunkat: pirosra, sárgára, zöldre, éppen az egyedi ízlésünk szerint, de valahogy a végére mégiscsak bekerülünk egy skatulyába: „na, ez is jól befestette a haját". Egyrészt szükségünk van ezekre a skatulyákra, hogy jól el tudjunk igazodni a világban, másrészt szeretnénk azt gondolni magunkról, hogy olyat tudunk, amit más nem.

Maradt tehát a kérdés: mi különleges van bennem? Keleti Dávid rabbi ezt úgy fogalmazta meg az egyik ünnepi lakomán mondott tanításában, hogy mindenki tud valami olyan dolgot, amit rajta kívül senki más. Hiába tanulták a Tórát és a szent könyveket előttem már több millióan, nekem mégis lesz lehetőségem úgy tekinteni minderre, mint sem előttem, sem utánam senki. (Ez utóbbi gondolatot szintén egy lativos tanártól, Hegedűs Páltól hallottam.) A Talmud ezt így fogalmazza meg: „a Tóra elvétele [ha meghal bárki, aki Tórát tanult] olyan, mint a Tóra adása: ahogyan az adásnál ott volt 600 000, ugyanúgy az elvételnél is [hogy utolsó útjára elkísérje]". *(Ketubot 17a.)* Minden egyes ember halálával eltávozik a világból az, ahogyan ő szemlélte a Tórát. Ez hihetetlen. Egyetlen Tórához, egyetlen igazsághoz létezhet annyi hozzáállás, ahány zsidó összesen valaha is élt, él és élni fog a világon? Úgy tűnik, igen. Mi sem állhat távolabb az igazságtól, mint az a nézet, hogy a zsidó vallás célja az emberek keretek közé szorítása, jól kezelhető, egyforma gondolkodású sokaság kinevelése.

Ez a mélyebb tanulság rejtőzik a 12 nászi egyenkénti felsorolásában. A látszólagos egyformaság mögött ott rejtőzik a megszámlálhatatlan értékes egyéniség. Mindegyikük az Örökkévaló végtelen tudásának ezerfelé szórt szikrái közül birtokol egyet. A tanulásban mindenki megtalálhatja önmagát, akárcsak a híres chászid mester, a Hanipoliból származó Reb Zise, aki halálos ágyán sírt, és ezt mondta: „amikor eltávozom, nem azt fogják kérdezni tőlem: Miért nem voltál olyan bölcs, mint Mózes? Miért nem voltál olyan kedves, mint Ábrahám? Hanem azt, hogy ‚Zise, miért nem voltál olyan, mint Zise?'"

Rabbi Shlomo Jarcaig
(torah.org) alapján

Behá'álotcha

Megbecsülni a jelent

Rabbi Barel Wein

Felülkerekedni a gyengeségen és önbizalomhiányon.

A hetiszakasz arra tanít minket, hogy ragadjuk meg az alkalmat. Mózes azt mondta a zsidó népnek: „Úton vagyunk a Szentföld felé, melyet Isten hazánkul ígért nekünk." De a tervezett diadalmenet valahogy messzinek tűnt. Jitro, Mózes apósa konfliktusba került Mózessel, aki nem akarta elkísérni a népét az ígért célhoz, a Szentföldre. Mózes könyörgött neki, de hiába. Jogában áll, mondta Jitro, még ha nem is szent okból, hogy elhagyja Izraelt, és hazatérjen. Ez a viselkedése megmutatja, akár tudat alatt is, ahogy a zsidó nép a sivatagban érezhetett. A zsidó nép optimizmusa és önbizalma meggyengült. Panaszkodni kezdtek a sivatagi körülményekre. Feladva a jövőbe vetett reményüket, csak a jelenre tudtak gondolni.

A jelen mindig frusztráló, tele problémákkal. Mostanra már a naponta az égből hulló manna sem a megfelelő étel. Amikor valakinek rossz kedve van, nincs az az ennivaló, amelyik ízlene. Hiába készíti a feleség a legfinomabb ételt a férjének vacsorára, ha a férj rossz hangulatban érkezik, tele munkahelyi gondokkal, nem lesz elégedett vele. A mannát illető panasz előre mutatja a kémek tragédiáját, amely a következő hetiszakaszban jelenik meg. Ezen eset eredményeként vált világossá Mózes számára, hogy a nagy vándorlást a Szentföldre ez a nemzedék, amely kiszabadult az egyiptomi rabszolgaságból, és amely csodás körülmények között élt a hatalmas sivatagban, nem éri meg.

> *„A bölcs és szent ember felismeri ezeket a pillanatokat és lehetőségeket…*

Minden ember és nemzet számára vannak olyan pillanatok és lehetőségek, amelyeket a jelenben kell megragadni. Az életben semmiféle lehetőség nem folytonos, kivétel a megbánás és fejlődés képessége. Azok a lehetőségek, amelyeket elszalasztunk, legtöbbször sohasem térnek vissza. Ez igaz a munkára, egészségre, családi kapcsolatokra és az élet minden más területére is.

Pirké Ávotban (Atyák tanításai) olvashatjuk, hogy minden embernek megvan a maga ideje, órája, a saját alkalma, hogy fejlődjön, kiteljesedjen. A bölcs és szent ember felismeri ezeket a pillanatokat és lehetőségeket, és rögtön azok szerint jár el. A buta és lusta ember elszalasztja őket. Rabbi Akiva azt mondta: sohase késlekedj, vagy halaszd el a lehetőséget a Tóra tanulásra, lehet, hogy később nem lesz. A judaizmus a cselekedetről, optimizmusról és lelkesedésről szól.

A tragédia, amellyel az eheti és következő tórai hetiszakasz foglalkozik, a gyengeségből és demoralizálódásból fakad. Ha nem hiszünk önmagunkban, semmi sem lehet jó, még az égi manna sem. A panaszkodók és kételkedők nemzedéke a tragikus és kudarcra ítélt remények nemzedéke lett. A mi generációnk azonban számos nagyszerű lehetőséggel lett megáldva, amelyek közül nem utolsó a tóratanulás lehetősége, és hogy Izraelben élhessünk. Ezeket a lehetőségeket kell megragadni és megbecsülni.

forrás: torah.org
fordítás: dr. Gerő Zsuzsa

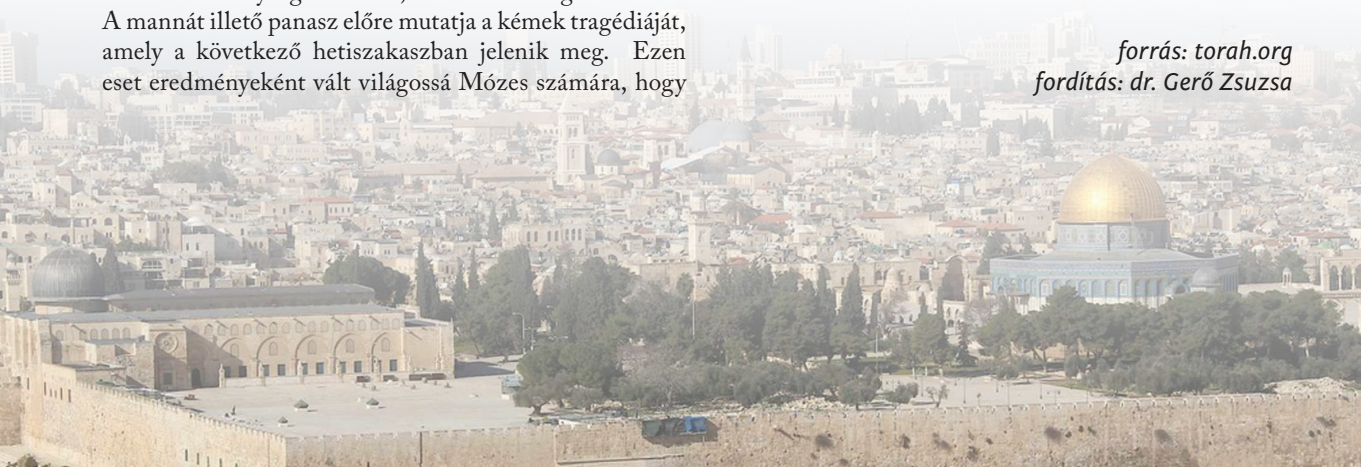

Slách

A kötődés szálai

Rabbi Label Lam

A cicesz nagy kéksége mint jelkép és emlékeztetés.

„És szólt az Örökkévaló Mózesnek, mondván: Szólj Izrael fiainak, és mondjad nekik, hogy készítsenek maguknak rojtokat a ruháik szegleteire nemzedékeiken át, és tegyenek a szeglet rojtjaira kék szálat. És arra való legyen nektek a rojt, hogy mikor látjátok azt, megemlékezzetek az Örökkévaló minden parancsolatáról, hogy megcselekedjétek azokat; és ne kémkedjetek a szívetek után, és a szemeitek után, a melyek után ti paráználkodtok." *(4Mózes 15:37–39.)*

Hogyan emlékeztet minket a fonott rojt az Örökkévaló parancsolataira? Mivel a Talmud szerint a kék szín a tenger élővilágának a színe, ezért a színről a tenger jut eszünkbe. A tenger színe emlékeztet a kék égre, és az ég az Örökkévaló „dicső trónjára". *(Menachot 43b.)* Ennyire egyszerű a hasonlat.

Közel két évtizeddel ezelőtt, hónapokkal azután, hogy feleségemmel eljegyeztük egymást, édesanyám volt olyan kedves, hogy szervezzen egy meglepetés leánybúcsúztatót. Az én feladatom az volt, hogy eljuttassam a menyasszonyt a megbeszélt időben a megadott helyre, ugyanakkor nyomatékosan megkértek, hogy pár órával később, a buli végére térjek vissza, amit lelkiismeretesen be is tartottam. Amikor megérkeztem, a buli éppen csitulni látszott. Akkor feltöltöttem a kocsim csomagtartóját a különböző ajándékokkal, és mire az autóm megtelt, mindannyian búcsút vettünk egymástól.

Feltűnt egy nyolc éves kisfiú, az ünnepség egyetlen férfi résztvevője, édesanyám egyik barátjának az unokája, aki majdnem átdöfött tekintetével. Folyamatosan engem bámult, a leendő feleségemet és az én rozoga, régi tragacsomat. Egyre zavartabban pásztázott minket a tekintetével. Megkérdeztem Dereket (ez volt a neve), hogy minden rendben van-e. Válasza egyszerre volt elképesztő és sokkoló: „Hogyan mehetett feleségül egy ilyen szép lány olyasvalakihez, akinek ilyen ócska kocsija van?"

Valamilyen okból, a marketing nagy erejű és alattomos propaganda-hadjáratának köszönhetően sokan a boldogságot a csillogó-villogó autókkal tudják csak társítani. Ha jó autód van, akkor a nők szóba állnak veled. Lehet, hogy naiv elgondolásnak tűnik, de megeshet, hogy valaki az ifjúsága legszebb éveit arra pazarolja, hogy meggyőződjön a fenti feltevés valóságtartalmáról, és rájöjjön, hogy ezzel az elmélettel valami nagyon nincs rendben. Nem akarok ünneprontó lenni, de egy méregdrága Lexus birtoklása annyira tesz egy házasságot boldoggá, mint ha egy gumicsirkét lóbálnánk a fejünk fölött, miközben Beatles-számokat éneklünk.

Azt hiszem, csodálatra méltó, hogy elménk igen összetett, és érzelmeink olykor árnyalt fogalmakkal kapcsolódnak össze. Egyszer valaki feltette kérdésünket egy nagy embernek: hogyan lehetséges, hogy a cicesz kéksége a tenger, a tengerről az ég, az égről a trón, a trónról meg az Örökkévaló igazságossága jut az eszünkbe? „Azt érted, hogy miért nem szabad a szomszéd feleségének fehérneműit bámulni, amikor teregeti őket?" – kérdezett vissza a rabbi, a válasz igen volt. Ekkor a rabbi szigorúan felfortyant: „Az hogy ezt megértetted, de a másik hasonlatot nem, mindent elmond rólad!"

Segítségképp Sámson Rafael Hirsch rabbi és Szfasz Emesz a „cicesz" főnevet a „mécic" (azaz „nézni") igéből eredeztetik, ahogyan írva van Salamon király *Énekek Éneke* című könyvében. „Hasonlatos az én szerelmesem az őzhöz, vagy a szarvasoknak fiához. Ímé, ott áll a mi falunkon túl, néz az ablakon és repedéseken keresztül, tekintget a rostélyokon keresztül." Miért tekintget és néz a szerelmes az ablakon és a fal repedésein keresztül? Miért teszünk különbséget a két cselekedet között?

Egy kedves, nemrég elhunyt barátom a tanára nevében mesélte nekem, hogy ha a gyermekek az udvaron játszanak, akkor édesanyjuk gyakran nyíltan figyeli őket az ablakon keresztül. Amíg jól viselkednek, számíthatnak édesanyjuk elismerésére és támogatására.

Amikor a gyerekek rosszak, édesanyjuk dönthet úgy, hogy behúzza a függönyt, és elrejtőzik, amire a gyermekeknek talán olyan érzése támad, hogy senki nem törődik velük, édesanyjuk sorsukra hagyta őket. De az aggódó szülő továbbra is figyeli őket a fal repedésein vagy a rácson keresztül, amit a gyermek nem lát, de a szerető gondoskodás továbbra sem szűnik meg.

Talán most már érthető, hogy a cicesz célja arra emlékeztetni minket, hogy bár nem láthatunk át a „fal" túlsó felére, ám az isteni jelenlét folyamatosan figyel minket, és szeretettel gondoskodik rólunk. Talán így kell viszonyulnunk a ciceszhez, ehhez a fonott cérnaszálhoz

forrás: torah. org
fordítás: Bujdosó Gyula

Korách

A machloket (vita) parancsolata a kivétel!

Rabbi Yissocher Frand

A Mennyekért folytatott vita micvájáról.

A Misna azt tanítja nekünk, hogy a Mennyek kedvéért folytatott vita, a machloket időtálló eredményeket hoz *(szofá lehitkájém),* míg egy nem a Mennyekért folytatott vita nem hoz időtálló eredményeket *(én szofá lehitkájém).* A nemes viták klasszikus példáit Hilél és Sámáj szolgáltatta, a közönséges ellenpéldát pedig Korách és követői.

> *A cél az igazság elérése volt, nem a győzelem.*

Rav Jeruchám Levovitz azt kérdezi, miért adjuk meg Korách és követői vitájának azt a tiszteletet, hogy egy mondatban említjük Hilél és Sámáj vitájával. Összehasonlítanánk-e Hilél és Sámáj vitáját egy baseballjátékos és egy játékvezető vitájával vagy a Hatfield–McCoy konfliktussal? Helytelen lenne összehasonlítani a tórai értelmezés gyönyörű alternatíváit a kicsinyes és önközpontú veszekedéssel. Miért is adnánk ekkora hitelt Korách és követői szavainak?

Rav Jeruchám azt válaszolja: a kettő együttes említése a Misnában azt jelzi, hogy sohasem gondolhatjuk, hogy Korach és tanítványai a Hatfieldekhez és a McCoyokhoz hasonló disputában vettek részt. Valójában a korách vita nagyon közel van Hilél és Sámáj eszmecseréihez. Az ő vitájuknak minden olyan tulajdonsága megvolt, amely a Mennyek dicsőségéért folytatott érveléshez szükséges. Nemes célokért folyt.

Korách és hívei nem voltak megelégedve spirituális életük akkori helyzetével. „Több *kedusát* (szentséget) szeretnénk! Közelebbi kapcsolatot az Örökkévalóval! Az isteni szolgálathoz olyan közel akarunk lenni, mint egy kohén!" Hilél és Sámáj komoly és érzelmekkel fűtött vitákat folytattak a legnemesebb dolgokról. Ez volt a korách vita célja is – legalábbis az elején.

Később a vitát átjárta a személyes tekintély és magasabb rang utáni önző vágy. Ettől lett a vita hétköznapi. A Misnában említett két ügy párhuzamosan indult, ám a Koráchéké rossz irányt vett.

Hilél és Sámáj megőrizték a vita jótékony jellegét. Sohasem jutott el a „nekem igazam van, te meg tévedsz" szintre. A cél sohasem az volt, hogy a másikat legyőzzék. Kizárólag a Mennyekért érveltek. A Talmud szerint Bét Hilél (Hilél tanháza) mindig idézte Bét Sámáj (Sámáj tanháza) érvelését a sajátjuk előtt. A cél az igazság elérése volt, nem a győzelem.

Korách is a legnemesebb céllal kezdte, de ha egyszer egy ember célja más lesz, mint a Mennyek megismerése, akkor a vita a legrosszabb fajta tevékenységek közé süllyedhet.

Rav Jeruchám szerint vitázni néha még micvá is lehet. Vannak időszakok, amikor az embernek fel kell emelnie a hangját az igazságért. Viszont ez a micvá kivétel a szabály alól. Általában egy embernek akkor is kell micvákat teljesítenie és a Tórával foglalkoznia, ha azt teljesen hétköznapi célokért teszi, mert az illető a micvát majd a Mennyekért teszi meg. *(Szanhedrin 105b.)* Más szóval: nem ideális viselkedés, ha valaki azért veszi meg a legdrágább tfilint és a legszebb etrogot, hogy mások a csodájára járjanak. Ettől függetlenül pártoljuk, mert remélhetőleg ezáltal el fog jutni arra a szintre, hogy egy idő után a micvái és egyéb cselekedetei is önzetlenségből fakadjanak, és az Örökkévaló tiszteletét szolgálják. Addig is megadja a micvá módját.

De van egy micvá a Tórában, amelyet az ember vagy teljesen a Mennyekért csinál, vagy pedig jobb, ha egyáltalán nem is csinálja. Ez – Rav Jeruchám szerint – a *machloket* (vita) parancsolata. Korách közösségétől azt tanuljuk, hogy egy vitát mindig teljesen a Mennyekért kell folytatnunk. Az elején, a közepén és a végén is. Egyébként undorítóvá válik.

Kevesen mondhatjuk el magunkról, hogy a mi *machloket*eink csak a Mennyekért zajlik. Hilélnek és Sámájnak még sikerült. A legtöbbünknek nem. Ezért említi a

Misna együtt a két machloketet. Nagyon hasonló jellegűek voltak – legalábbis az elején.

A mandulák szimbolikája

A hetiszakasz végén találjuk azt az esetet, melynek során Mózes összegyűjtötte a törzsek vezetőinek botjait, hogy bemutassa melyikőjüket választotta Isten főpapnak. „Annak a férfinak a vesszeje, akit kiválasztok, ki fog virágozni. Így csendesítem le Izrael fiainak a zúgolódását, akik zúgolódtak ellenetek." *(4Mózes 17:20.)*

„Amikor másnap Mózes bement a bizonyság sátrába, látta, hogy a Lévi házából való Áron vesszeje kivirágzott, bimbót fakasztott, virágot növelt, és mandulát érlelt." *(4Mózes 17:23.)* A kommentátorokat foglalkoztatja a mandulák szimbolikája. Miért pont mandula nőtt Áron botjának végén?

A következő gondolatot találtam Rav Shlomo Zalman Hakohen Kooktól:

A Talmud Bráchot traktátusa azt taglalja, hogy a megfelelő áldás a keserű mandulára vajon *sehákol* vagy *boré pri háéc*? A magyarázók azt válaszolják, hogy kétféle mandula létezik. Vannak, amelyek akkor édesek, amikor picik, és csak alig kezdtek el érni. Ugyanezek a mandulák keserűvé válnak, ha túl sokáig maradnak a fán. A másikfajta mandula pont az ellenkezője. Minél tovább marad a fán, annál édesebb.

A mandulának ezek a variánsai a máchloket és a béke közötti különbséget jelentik. Nem szerencsés ezt mondani, de amikor egy vita elkezdődik, akkor izgalmas. Ahogy halad előre, és egyre több embert érint és bánt meg, rendkívül keserűvé válik. Ez minden machloket vége: mindenki megsértődik. A vita olyan, mint az első mandula.

A béke ennek az ellentéte. Békét tenni két fél között nehéz. Mindkét félnek kompromisszumot kell kötnie, és el kell ásniuk a csatabárdot. Ez eleinte nem könnyű. Nehéz bocsánatot kérni és a vélt károkat megbocsájtani, de amint a béke megköttetik, a dolgok édessé válnak.

Ez a mandulák szimbolikája. Kétfajta van. Amelyik édesen kezd és keserűvé válik, az minden vita jelképe. A békét a másik mandula reprezentálja, amelyik az elején keserű, majd édessé lesz.

forrás: torah.org
fordítás: Horváth Marcell

INTERJÚ

„A jesiva feladata, hogy különleges embert faragjon”

INTERJÚ KELETI DÁVID RABBIVAL, A LATIV KOLEL VEZETŐJÉVEL

Új sorozatunkban aktuális kérdések kapcsán készítünk interjút az érdeklődésre számot tartó témák szakértőivel. Elsőként Rav Keletivel próbáltunk meg tisztázni néhány közkeletű félreértést.

A Lativ facebook-csoportjának figyelmes tagjai az utóbbi időben többször is szembesülhettek azzal, hogy a jesivák világáról mennyire kiegyensúlyozatlan kép él a köztudatban. Az online vitákban résztvevők egy része ugyanis e hagyományos zsidó oktatási intézményeket naphosszat cigarettázó léhűtők gyűjtőhelyeként, más részük egy letűnt kor embertelenül szigorú és a külvilágra ignoráns „ósdi maradványaként” képzelte el. A kommentek áradatát érzékelve úgy tűnik, az ortodox világ identitását is meghatározó téma sokak érdeklődését felkeltette, ám szakavatott „idegenvezető” hiányában továbbra is az előítéletek útvesztőjében bolyonganánk. Ezért Rav Keleti, kérem, segítsen bennünket eligazodni a jesivák zárt világában!

Rav Keleti

A konfliktus ott kezdődik, hogy a külső világ – és ez nem csupán a nem-zsidó világra vonatkozik, hanem a zsidóságon belül azt a réteget is érinti, amely nem kerül kapcsolatba a vallásos oktatás hagyományos formáival – nem tudja definiálni, miben különbözik a jesiva más tanulóintézetektől. A tradicionális jesivákat ugyanis más céllal hozzák létre, mint az egyetemek hebraisztika szakait. Ha valaki az egyetemen foglakozik a zsidósággal, vagy bármilyen más szakra iratkozik be, a tanórák nem veszik el a szabadidejét. A vizsgákat le kell tennie, és aki ezt a feladatát gyorsan teljesíteni tudja, a fennmaradó idejével azt csinál, amit akar. Ez a hagyományos zsidó tanintézetek esetében nincs így. A félreértések és a kritika ezért talán abból eredhetnek, hogy a kívülállók a jesivákat is egyfajta hebraisztika szaknak gondolják. Pedig egészen másról van szó. A jesiva feladata, hogy különleges embereket faragjon azokból a fiúkból, akik ott tanulnak. A tanulás ennek csak az eszköze. Ez általános értelemben is igaz, hiszen a tóratanulásnak az a célja, hogy magas színvonalú embereket építsen fel. A Kolelben is tartottunk már előadást arról, hogy a zsidóság milyen lényegi részekből tevődik össze. A gyakorlati micvák betartása mellett ott van a tóratanulás, illetve az etika, a muszár. Ekkor említettük Moshe Chaim Luzzatto rabbi, a Ramchal híres elvét, amelynek értelmében ha az összes micvát szellemi energiának számítjuk, amelyet az Örökkévaló ajándékként adott a zsidó népnek, akkor ezen egyszerűnek tűnő cselekedetek elvégzésén keresztül hatalmas szellemi felemelkedést élhetünk meg. Luzatto rabbi azonban azt is hangsúlyozza, hogy a tóratanulás mintha teljesen más kategóriát jelentene. Ez utóbbinak jóval erősebb energiája van, amely elvezeti az embert ahhoz a teljességhez, amelyben maga a Teremtő van.

A tóratanulás legmélyebb és legintenzívebb területe a Szóbeli Tan. Ezzel foglalkoznak a jesivákban, annak érdekében, hogy az oda bekerülő fiatalok képesek legyenek a Szóbeli Tan tanulmányozása által nagy formátumú emberré válni. Ha elfogadjuk,

hogy a tanulás eszköz az ember szellemi felemelkedéséhez, megérthetjük azt is, hogy az egyedüli lehetséges út, ha valaki teljes elszántsággal a mélyvízbe ugrik. Csak így érhetünk el valódi fejlődést.

Milyen eszközökkel támogatja az értékek kibontakoztatását egy jesiva? Hogyan néz ki a napirend a tanintézetek falai mögött?

A jesivában a szervezett tanulási időszakok egész nap a Talmud megismerését szolgálják. Természetesen vannak más tárgyak is, de a középpontban délelőtt 9-től délután 1-ig, majd fél 4-től 7-ig, illetve 9-től 11-ig – a szorgalmasabbaknak akár tovább is – a Szóbeli Tan elsajátítása áll. Általában mindennap két témával és két tanulási módszert követve foglalkoznak a Talmud tanulásával. Az első módszert ivritül *ijun*nak nevezik. Ez azt jelenti, hogy mélyen és alaposan tanulmányoznak egy talmudi témakört. A második módszer, a *bekiut* több téma kevésbé részletes megismerését teszi lehetővé. Délelőtt az *ijun*t alkalmazzák, ezért ilyenkor sokkal lassabban haladnak előre az anyagban, hiszen a tanulók megismerik a kommentárokat, azután kidolgoznak több lehetséges tézist az adott témakörrel kapcsolatosan. Ezt követi egy általában másfél órás előadás, amelyben a rabbi próbál meg utat vágni a kérdésben a hagyományos kommentárirodalom alapján.

Magyar fiúk a híres gateshead-i jesívában

Délután a *bekiut* szerint felületesebben, de több anyagot vesznek át, tehát több tudást is kapnak a Talmudból. Az utolsó 15-20 év folyamán olyan kezdeményezések jelentek meg, amelyekben különböző szponzorok ösztöndíj-lehetőségeket kínálnak a jesiváknak, hogy vizsgákon kérjék számon a diákok *bekiut* révén megszerzett tudását. Így az ismeretek nem vesznek el, és a tanulók emlékezni fognak rájuk.

> *„Valaki, aki az egész lényével részt vett a tanulásban, képes volt odafigyelni a legapróbb részletekre is.*

A napirend részeként – általában a reggeli ima után – háláchát (gyakorlati törvények) is tanulnak, főleg Chofetz Chájim két világháború között írt könyve, a *Misna Berura* alapján. Délután, az esti ima előtt van még fél óra muszár, vagyis etikatanulás, hiszen ahogy említettük, a jesivák komoly, gazdag belső világú embereket kívánnak felépíteni, és ezzel közvetlenül is foglalkozniuk kell. De az egész napirendben e két tantárgynak alig egy óra jut. A többi időt a Szóbeli Tan tanulmányozására fordítják. Ezért szokták humorosan azt mondani, hogy a jesivatanulók a Bibliát csak a Talmudban említett versek alapján ismerik meg.

A Rav Keleti által leírt napirend és tanulási módszerek régtől fogva adottnak látszanak, ugyanakkor az ösztöndíjrendszer bevezetésével kapcsolatban említette, hogy új elképzelések jelentek meg a jesivák tradicionális világában. Történtek egyéb változások is a tanházakban, vagy továbbra is a bevett formákhoz való ragaszkodás dominál?

Az 50-es években olyan kevesen érdeklődtek, hogy mindenkit tárt karokkal fogadtak, aki jelentkezett egy jesivába. Ám ahogy évről évre nőtt a létszám, már az az opció is elérhetővé vált, hogy válogassanak. Emiatt kialakult egyfajta különbség a jesivák között. Egyes iskolák csak a legtehetségesebbeket fogadták, mások a gyengébbekkel kezdtek foglalkozni. Ennek lehetett kellemetlen oldala is, hiszen egyesek azt gondolhatták: „ő ott tanulhat, én miért nem?”, de pozitív hozadéka is van, hiszen minden képességi szinthez társítható olyan intézmény, ahol a fiúk jól érzik magukat. Többször előfordulhat, hogy egy apának az tetszene, ha a fia a legszínvonalasabb, leghíresebb jesivában tanulna, és a kapcsolatai révén ezt el is tudja érni. De ez nem a fia javára szolgál, hanem azt eredményezi, hogy a fiatal nem állja meg a helyét, és nem érzi jól magát a társaságban. Így könnyen kieshet a képzésből. Mentálisan nem mindenki alkalmas az egész napos tanulásra, ezért vannak, akik kihullanak a rendszerből. Ez a létszám növekedésének az egyik látható eredménye. De amint említettem: még ha

valaki csak néhány évet tölt is el jesivában, azok a szellemi kincsek, amelyeket ez alatt az idő alatt megszerzett, az egész további életére hatást gyakorolnak. Ma már olyan jesivák is vannak, amelyek a kiesett fiúkat szedik össze, és megfelelő képzést ajánlanak a számukra. Gyakran szakmát is tanítanak, hogy ezek a fiúk is megtalálják a helyüket a társadalomban.

Szeretném személyes szintre terelni a beszélgetést: az imént a jesivák legfontosabb céljaként kiváló zsidó emberek nevelését jelölte meg. Rav Keleti az egyik legkitűnőbb tanintézetben, a Mir jesivában töltött el hosszú éveket. Mesélne a Forrás *olvasóinak arról, hogy milyen benyomások érték ott, amelyek máig hatást gyakorolnak az életére?*

Amikor egy, a Negevben lévő tanintézetben eltöltött három év után a Mir jesivába kerültem, éppen elkezdődött az a folyamat, amelyről az előbb beszéltünk. Különböző színvonalú intézmények alakultak ki, és a Mirben olyan hagyomány élt, hogy fel kell venni mindenkit, aki ott kíván tanulni, és nem is rakják ki onnan egészen addig, amíg kárt nem okoz a többieknek. Nem voltak igazán szigorú keretek, ezért ha valaki szépen akart fejlődni, az ehhez szükséges elhatározást, figyelmet magában kellett megtalálnia.

> *Ez utóbbinak jóval erősebb energiája van, amely elvezeti az embert ahhoz a teljességhez, amelyben maga a Teremtő van.*

A Mirben a világ élvonalába tartozó tanárok tanítottak akkoriban. Például Shmuelevitz rabbi, aki a muszár terén a legkiemelkedőbb tekintélynek számított, vagy Nochum Partzovitz rabbi, akit a Talmud legmélyebb elemzőjeként ismertek abban az időben. Tulajdonképpen a Mirbe is miatta mentem át, mert a negevi előjesivában azt a tanácsot kaptam a vezető rabbitól, hogy a további fejlődésem érdekében az ő előadásait kellene hallgatnom. Partzovitz rabbi igazi pedagógus volt, aki a szövegek elemzése mellett mindenkivel, aki erre igényt tartott, személyesen is foglakozott. Az első találkozás sorsdöntő volt nála. Amikor felvételiztem, először a Shmuelevitz rabbihoz kellett mennem interjúra, aki azzal a kérdéssel fordult hozzám, hogy van-e ajánlólevelem az előző jesivából? Később megtudtam, hogy egy elmélet kapcsolódik ehhez, amely a helyes viselkedést az életveszélynél is előbbre tartja. Emiatt amikor valaki elhagy egy tanintézetet, levelet kell kapnia, amelyben engedélyezik számára, hogy átmenjen egy másik iskolába. Ez így illik, ezért mivel nekem nem volt ilyen levelem, Shmuelevitz rabbi azt tanácsolta, hogy keressem fel a korábbi jesivám egy akkor Jeruzsálemben élő fontos munkatársát, és kérjek tőle ajánlást, különben nem lehet folytatni az interjút.

Elmentem, és kaptam tőle egy levelet, amelyben egy olyan mondat is szerepelt, hogy „jó hatással van a környezetére". Ez megtetszett a Shmuelevitz rabbinak, és elküldött az alsó emeletre a Partzovitz rabbihoz vizsgázni. Ez a peszáchi szünetben volt, és késő este. Ő meghallgatott – egy talmudi tézist mondtam el egy témakörrel kapcsolatban – és egy, a Jeruzsálemi Talmudból idézett mondatot. Várta, hogy mit mondok erre. A Teremtő megsegített, és rájöttem, hogy a mondat alátámasztja a tézist, amelyet az imént előadtam neki. Amikor ezt elmondtam, elmosolyodott, és ebből értettem, hogy átmentem nála. Ez az ember, aki talán a legnagyobb tudású talmudi bölcs volt akkoriban, amikor látta, hogy el akarok menni, hiszen késő volt, majdnem 11 óra, egyszer csak megkérdezte: „Mondd, te már vacsoráztál?" „Nem" – válaszoltam. Ekkor hívta a feleségét, a rebbecent, és kérte: készítsen nekem vacsorát! Ez volt számomra a legnagyobb tanítás. Valaki, aki az egész lényével részt vett a tanulásban, képes volt odafigyelni a legapróbb részletekre is. Arra, hogy észrevegye: egy másik városból jöttem, késő van, és a vizsga miatt biztosan nem ettem semmit sem.

Szó volt arról, hogy vannak olyan jesivák, amelyek azokat fogadják be, akik amúgy a rendszerből kiesnének, alkalmasint azzal segítve őket, hogy szakmát tanítanak nekik. Tapasztalataim szerint azonban a külvilág gyakran mégis úgy ítéli meg, hogy bár az állam komoly pénzeket áldoz a vallásos oktatási hálózat fenntartására, ennek még sincs mérhető haszna. Az a kifogásuk, hogy a jesivákból kikerülők nem, vagy nem elég nagy számban vállalnak munkát. Mi az igazság ezzel kapcsolatosan?

A kérdésre jó zsidó szokás szerint kérdéssel válaszolnék. Mi haszna van a társadalomnak abból, ha valaki az egyetemen távol-keleti kultúrákról tanul? Vagy történész lesz, és több ezer évvel ezelőtt élt emberek szokásait tanulmányozza! Intézeteket és múzeumokat hozunk létre, hogy szórakozzunk bennük, és a kíváncsiságunkat elégítsük ki velük. Igaz, hogy a történelem ismerete elengedhetetlen az általános műveltség megszerzéséhez, de az egész meglehetősen önkényes. Ugyanez egyesek szerint igaz lehet a tóratanulásra is, de ha kiszámoljuk, hogy mennyi pénz jut egy történelmi vagy bármilyen kulturális fakultásra, biztosan tízszer vagy hússzor nagyobb költségvetéssel találkozunk, mint ami a jesivákra jut. Az állam egészen minimális összeget ad a jesiváknak a tanulók száma szerint. A többit az intézményeknek maguknak kell megszerezniük szponzoroktól. Most, hogy a jesivák témája Izraelben és világszerte egyaránt terítékre került, még a nem vallásos újságok szakértői is cikkeket írnak arról, hogy egyáltalán nem terhelik meg

az állami költségvetést a tanházaknak kiutalt tételek. A költségvetés egészét tekintve apró összegről van szó, például a sport támogatása is ennek sokszorosába kerül évente. Persze, ha valaki el akarja ítélni a vallásosokat, biztosan tud kifogást találni ebben is.

A tanulók felnőttkorba lépve családot alapítanak, és elhagyják a jesivákat. Ez a folyamat megkezdődik a húszas éveik második felében, és jócskán megerősödik a harmincasok korosztályában. Ahogy növekszik a család, a koleltől kapott alacsony összeg még az esetlegesen dolgozó feleség fizetésével együtt sem elég a megélhetéshez. Ezért a fiatalemberek szakmát tanulnak, majd dolgozni is kezdenek. Valamilyen foglakozást keresnek maguknak, kereskedők lesznek, saját üzletbe vágnak, vagy egyetemen kezdenek tanulni a kolel mellett az esti órákban. Főleg számítástechnikával foglalkoznak, mert erre a talmudi elemzés logikája különösen alkalmassá teszi őket.

Természetesen mindenki igyekszik, hogy még a munka mellett is maradjon idő a napi rendszeres tanulásra. Egyszer részt vett a Lativ meghívására egy sábátonon Zeev Perl rabbi, aki az egyik legnagyobb számítástechnikai vállalatnál tölt be nagyon magas pozíciót Izraelben. Ő a munka befejezése után több órát Talmudot tanul, kiváló színvonalon. A Lativ Kolel csoportja azt mondta róla, hogy eddig ő volt az egyik legsikeresebb külföldi vendégelőadónk.

A mindennapi életben való megfelelést segíthetné – és ez éppen aktuális téma Izraelben –, ha a jesivák néhány világi tárgy oktatását is bevezetnék a napirendjükbe. Ugyanígy lázas vitákra sarkallja mostanában a társadalom különböző szegmenseit a katonai szolgálat és a jesivák világának látszólagos összeegyeztethetetlensége. Rav Keleti miként vélekedik erről a két témáról?

Van egy olyan mondta a Talmudban, hogy „Ezren kezdik el a tanulást, és az ezerből csak egy lesz igazi *tálmid cháchám* (tóratudós), aki már képes újabb háláchikus kérdésekben felelősségteljes döntést hozni". Ha el akarjuk érni, hogy számos nagy tudós legyen a következő generációban, ez együtt jár azzal, hogy teljesen bele kell merülniük a tanulmányaik tengerébe. Másként ez nem elérhető.

Lehet világi dolgokat is tanulni, de arra később is jut idő. A jesivákból kikerültek számára szervezett egyetemi kurzusokon egyébként kiderült: számukra sokkal kevesebb óra is elegendő ugyanannyi anyag megtanulásához. Általában gyorsabban tanulnak a világi társaiknál.

A nagy rabbik közül sokan vesznek a kezükbe pihenésképpen vagy nyaralás közben tudományos könyveket. Neugroschell rabbi, aki novemberben volt nálunk, az Arachim szervezet felkérésére gyakran tart előadásokat nem vallásos emberek számára. Párbeszédet folytat pszichológiáról, filozófiáról a legnagyobb szakértőkkel. Sohasem kapják tévedésen. Ő kiváló példája annak, hogy egy talmudtudós egyben világi tudományágak elismert szakértője is lehet.

A katonasággal kapcsolatban azt gondolom, hogy aki már nem tanul, az menjen a hadseregbe! Amikor megköttetett a megegyezés Ben Gurionnal, hogy a jesivákban tanulók számára elhalasztják a katonai szolgálatot, egy nagy rabbi megtiltotta, hogy az, aki véget vetett a tanulásnak, hamis igazolást vigyen valamelyik tanintézménytől a hatóságoknak. Rá úgy kell tekinteni, mint aki üldözi a jesivavilágot! Veszélyt jelent a jesivákra, mert ha kiderül a csalás, a vallásos társadalom hitelén esik csorba.

Az igazi problémát az jelenti, hogy a vallásos katona ne veszítse el azt a szellemi színvonalat, amelyet a jesivában megszerzett. Ha ismerjük az ifjúság szokásait, láthatjuk, hogy ez komoly veszélyt jelent. Ezért az utóbbi években igyekeznek olyan egységeket létrehozni, amelyek kizárólag vallásosokból állnak. Nekem is van egy unokaöcsém, aki egy ilyen egységben szolgál. Hogy mit csinál pontosan, azt nem tudom, mert ez az egész hadsereg egyik legtitkosabb egysége, de az biztos, hogy számítástechnikával foglalkozik. Hosszú felvételi procedúrán kellett átesnie, mielőtt odakerült. Nagyon tehetséges fiúk szolgálnak ott, és a katonaság is büszke arra, hogy sikerült olyan egységet létrehoznia, ahol meg tudták tartani a magas szellemi és erkölcsi színvonalat.

Magyarországon híres jesivák működtek a második világháborút megelőzően. A Lativ Kolel hallgatói voltak Angliában, és ellátogattak több nagy múltú, híres jesivába is. Rav Keleti lát arra reményt, hogy nálunk is elindulhat valami, és lesz újra valódi jesiva hazánkban? Egyáltalán: milyennek látja a hagyományos zsidó oktatás jövőjét? Megmaradhatnak a mai sztenderdek és curriculum mellett, vagy további újítások bevezetésére kényszerülnek a jesivák?

Kezdjük a végétől! A jesivák erősödni fognak! Ez a folyamat már most is jól látszik az Egyesült Államokban és Izraelben egyaránt. Az első kérdésre válaszolva: amikor kimentünk a gatesheadi jesivába, azt hallottam az egyik fiútól, hogy ilyen iskolát kellene csinálni Magyarországon. Minden attól függ, hogy át tudjuk-e adni az ízét a fiataloknak, milyen nagy élmény, mekkora élvezet a talmudtanulás és az ahhoz kapcsolódó szellemi fejlődés is! Ha ez sikerül, remélhetőleg meglesz az igény is rá, és talán fokozatosan elérjük az egykori szintet Budapesten. A tanulók részéről érkezett már olyan kezdeményezés, hogy kellene egy kis kört csinálni, ahol egész nap tanulnának.

Reménykedünk benne, hogy ez, Isten segítségével hamarosan meg is fog valósulni!

Az interjút készítette: Réti János

KULTÚRA

Az emlékmű

Pataki Pál

Sanyi papa legszívesebben Kazmánról mesélt, úgy kétévente fel is kerekedett, leutazott a faluba. Tudtuk, hogy ilyenkor hol az egyik, hol a másik barátjánál szállt meg, végiglátogatta a többi ismerőst. Elröppent a néhány nap jóízű beszélgetésekkel, felkereste még édesapja sírját, aztán újból vonatra szállt. Mindig rengeteg falusi kolbásszal, szalonnával és vidám históriával tért haza. Történeteit aztán rendre élvezettel hallgattuk, csak Ica mama bosszankodott, hogy a papa állandóan ezzel traktál mindenkit. Ica mama sose szerette a falut. Pesten ismerkedett meg a papával, ott házasodtak össze és maradtak csodával határos módon élve, ott született meg Juli 1945. február végén. Enni nem volt mit, így Ica mama nem tehetett mást, beleegyezett, hogy leköltözzenek a pár hónapos babával Kazmánra. Sanyi papa szüleinek a háza, ami egyúttal kocsma is volt, ott állt üresen, anyját és bátyját elhurcolták, apja még 1928-ban meghalt. Boltot nyitottak, Sanyi papa amúgy is ezt a szakmát tanulta ki, a fővárosban is segédként dolgozott az Országbíró utcában Deutsch bácsi üzletében. Ica mama sehogy sem tudta megszeretni a falusi életet, a természetet se kedvelte, egyetlen szórakozása az volt, hogy meglátogatta Annuskát, aki egyedül élt egy nagy házban, miután a családjából ő jött vissza egyedül Auschwitzból. Ha a dackorszakos Juli éppen nem bírt magával, Ica mama azzal tudta lecsillapítani, hogy átmentek Annuskához. Amikor Juli négyéves lett, Ica mama kiharcolta, hogy költözzenek vissza Pestre. Ő mindössze egy alkalommal ment el újból Kazmánra, amikor Juli hatéves volt. Ez volt Juli egyetlen emléke a faluról.

Lányunk már kicsi korától szerette hallgatni nagyapja kazmáni történeteit, különösen tetszett neki, amikor Sanyi papa a lova hátán átúszta a patakot. Nekem is nagy kedvem támadt megnézni ezt a mesebeli falut. Lemegyünk együtt kocsin! Menjetek csak a papával, mondta Ica mama, nekem eszem ágában sincs! De aztán valahogy nem lett semmi a tervünkből, húzódott-halasztódott az utazás. Amikor a papa már nagyon beteg volt, varázsmondókaként ismételgettük: majd tavasszal, ha megerősödött, végre elvisszük Kazmánra. 15 év telt el Sanyi papa halála óta, négy éve temettük a mamát, Julival együtt nyugdíjasok vagyunk egy ideje. Ne várjuk meg, míg aztán mi sem tudunk már eljutni Sanyi papa falujáig! Kezdtem Julinak mondogatni, hogy menjünk le, nézzük meg Kazmánt. Nem volt különösebben lelkes, de nem is ellenkezett.

Kazmánra érve Juli nagyon ideges lett: – Nem ismerem fel.

– Menjünk tovább, még nem láttuk az egészet – vigasztaltam.

Az út emelkedett, majd a falunak vége lett, a táblán áthúzott Kazmán. Juli csalódott arcáról leírtt: kezd lemondani róla, hogy megtaláljuk a házat, ahol laktak. Amint visszafordultunk és rá lehetett látni a falura, megpillantottam egy templomtornyot.

– A templomot nem is vettük észre idefele! Lehet, hogy arra volt a házatok!

A templomot az útikönyv is megemlíti: festett, kazettás karzat van belül. Visszafelé menet végre találtam egy keresztutcát, ahova be lehet kanyarodni a főútról. A saroknál Juli váratlanul felkiáltott:

– Azt a rózsaszín házat ismerem, ott lakott Annuska!

Közben már továbbmentem, és leparkoltam a templom előtt: először ezt nézzük meg, utána megérdeklődjük, kié az a rózsaszínű ház.

Református templom, rendezett kerttel, de már a kertkapu is zárva.

– Megkérdezzük, kinél van a kulcs, nyilván megmutatják az érdeklődőknek – mondtam, és körülnéztem. De sehol egy ember, addig egy árva lelket se láttunk az egész faluban. Körbejártuk az épületet, végre a túloldalon hangokat hallottunk egy udvarból. Közelebb mentünk, bent nagy melák fiú álldogált egy kutyával. Csodálkoztam, hogy nem ugat meg minket a kutya. A fiú csak akkor mozdult meg, amikor másodszor kiáltottam hangosan, hogy jó napot kívánok. Odajött a kerítéshez. Kérdésemre kis tétovázás után felvilágosított minket, hogy a kulcs a templom bejáratával szemben levő házban van. Megköszöntük, ő csak közönyösen nézett, és visszaballagott az udvar közepére.

Annál zajosabb volt a kulcsőrző ház udvara. Ahogy közeledtünk, két kutya magából kikelve vágtatott a kerítéshez, és dühösen csaholt. Negyvenes férfi jött felénk, visszafogta a kutyákat, és barátságosan kérdezte, mi járatban volnánk. Rögtön kihozta a kulcsot, beengedett a templomba. Nagyon készséges volt, beszélgetni kezdtem vele:

– Tudja, a feleségem is itt élt pici gyerekként négy éves koráig, de hatvan év óta most jött el először. Úgy szeretnénk megtalálni a régi házukat. Az édesapja itt született, az egész családját deportálták 1944-ben, csak ő maradt meg.

A férfi a nevüket kérdezte, és amikor mondtuk, hogy Fischer, és kocsmájuk volt a faluban, meglepetésünkre kiderült, hogy hallott róluk. Mesélte neki az apja, hogy három zsidó család élt a faluban. (Mi csak kettőről tudtunk.)

– Érdemes lenne beszélniük apámmal – mondta, – nem egészséges, de sok mindenre emlékszik. Nem volna kedvük bejönni hozzánk?

Az öreg (nem volt sokkal több nálunk) a nyári konyhában üldögélt. Tudta, hol volt a Fischerék háza, sőt azt is, hogy a pince a ház előtt volt. Aztán átjött a néhány házzal odébb lakó Böske néni, aki elmondta, hogy a faluban jó szívvel emlékeznek Fischerékre meg a másik két családra, akik itt laktak. Juli, mikor szóhoz jutott, megkérdezte, hogy ki lakik abban a nagy rózsaszín házban. Hát tényleg ott lakott Annuska, aki ugye nem olyan régen meghalt, de a fia, Imre továbbra is ott lakik. Jaj, mondta Juli, feltétlenül

meglátogatjuk őt is. – Nem fogják napközben otthon találni, mondta Böske néni, mert a szomszéd faluban dolgozik.

Böske néni átkísért a Fischerék volt házához. Az ott lakó Juhosék aztán tényleg idősek voltak, 86 és 88 évesek. Kiderült, Sanyi papa nekik adta el a házat 1949-ben, amikor visszaköltöztek Pestre, egy fél disznóval fizettek érte. Juhosék, akik jól emlékeztek Fischerékre, szerették a házat, és amikor évtizedekkel később megsüllyedt, és le kellett bontani, ugyanolyan formában építették fel, L alakban. Tessék csak megnézni, az udvart is, mögötte a baromfiudvart, amögött még az a föld is a házhoz tartozik a néhány gyümölcsfával, zöldségekkel, no meg ott a kukorica is, de hát az nagyon elszáradt, látják, mert ugye nem volt elég eső az idén. Még boldogulunk valahogy, persze a gyerekek, unokák jönnek segíteni, ha kell. És kell is, mert a férjem bizony megint elesett, kint volt a hátsó udvaron, néztem már, hol marad el ennyi ideig, hát nem ott feküdt a földön, alig bírtam felállítani, látják a kötést a fején, azt a kórházban tették rá. Juhos bácsi is elmondta, hogy bizony olykor megszédül, de azért meg tudta mutatni, hol volt a pince, nem a ház alatt, hanem előtte, ugye kellett a kocsmához. Elköszöntünk, és megbeszéltük, hogy legközelebb bátran jöhetünk egyedül is, meg fognak ismerni. Mondtam, hogy elhozzuk majd a lányunkat is, aki külföldön él. Sokáig integettek utánunk. Böske néni mondogatta, hogy de sokat fogunk erről a látogatásról beszélni a faluban, van nekünk egy hagyományőrző körünk, ahol összegyűjtjük a régi emlékeket.

Juli már alig várta, hogy benézzünk a rózsaszínű házba, hátha mégis otthon van Imre. (Sanyi papa róluk beszélt a legtöbbet, Imre apja volt Kazmánon a legkedvesebb barát, hozzá ment feleségül Annuska.) Jól megtermett, magas férfi jött mindjárt a kertkapuhoz, alighogy megálltunk. Juli rekordgyorsasággal kipattant az autóból, megállt szemben a férfival.

– Én Bódi Imrét keresem – mondta.

– Akkor meg is találta – mosolygott rá a férfi.

– Fischer Júlia vagyok.

– Juli! – kiáltott lelkesen a férfi, kiszaladt a kapun, megölelte, megcsókolta a feleségemet. – Szervusz, Juli! Ezt a kedves meglepetést!

– Hát tudod, ki vagyok?

– Már hogy a csudába ne tudnám!

Közben én is kiszálltam a kocsiból. Juli bemutatott Imrének, aki engem is megölelt, megcsókolt, majd behívott a házba. Rokonként fogadott minket. Hogyne emlékeznék apukádra, mondta, mindig nagy esemény volt, amikor Sanyi bácsi nálunk járt! Remek történetei voltak. Nagyon szerettem az ajándékokat, amiket nekem hozott, még most is megvan a holdjáró autó.

Szerencsés véletlen volt, hogy Imrét otthon találtuk, ugyanis a házban éppen munkák folytak, és ő aznapra szabadságot vett ki. Dinamikus, jókedvű, ereje teljében levő férfi, nem néz ki ötvennyolcnak, pedig annyi. Mindig falun élt, és mindig mezőgazdasággal foglalkozott, korábban ő volt a kazmáni téesz elnöke, a rendszerváltás után továbbfejlesztették a nagyüzemi gazdálkodást, ő igazgatja a vállalatot, amelynek a szomszéd faluban van a központja, ott van ő is minden hétköznap. Persze van nekem itthon is gazdaságom, mondja Imre, megtermeljük, ami kell…

– Mikor is halt meg Annuska? – kérdezi Juli. Féltem, hogy Imre arca elborul, de ő láthatóan örült, hogy beszélhet róla:

– Három éve, nyolcvanhat éves korában. Különleges, nagyszerű nő volt az én anyám, mindig jókedvű, sohasem panaszkodott. Ebből a pici asszonyból csak úgy áradt az energia, az erő, a vidámság. Mindig mellettem állt, soha nem szidott, soha nem perlekedett, mindig megnyugtatott, mindig mindent tudott, de soha nem mondta, hogy másképp kell vagy kellett volna. Egy csoda volt az én anyám! Ilyen nő nem volt más!

Azt még Sanyi papa mesélte Julinak, hogy amikor Annuska huszonkét évesen – a népes családból egyedül – visszajött Auschwitzból, nem tudott visszamenni a házukba, ahol a boltjuk is volt, mert addigra már beköltözött egy ötgyermekes hadiözvegy asszony. A szomszéd községben laktak Annuska unokatestvérei, akik befogadták, de ő visszavágyott a saját házukba, újra akarta nyitni a boltot. Az egyik unokabáty akkor felkerekedett, elment Kazmánra, és mondta az asszonynak, hogy költözzenek ki, mert Annuska visszajött, és vissza akar költözni a saját házába. Mire a hadiözvegy asszony azt mondta dühösen: „Talán én tehetek róla, hogy visszajött, hogy életben maradt?!" A férfi agyát elöntötte a vér, egy hatalmas pofont adott neki, és közölte vele, hogy ki lesz taposva a bele, ha nem hagyja el a házat. Ez hatott. Annuska beköltözhetett, megnyithatta a boltot. Néhány év múlva aztán hozzáment Bódi Imihez. Nagy volt a döbbenet Kazmánon: Bódi Imi a falu legkelendőbb legénye volt, minden lány utána epekedett, a módosabb gazdák mind őt szerették volna a vejüknek – hát nem elvette ezt a zsidólányt! Megkérdeztük Imrét, mit szólt édesapja családja a zsidó feleséghez. Nemigen fogadták el, végig kerülték. Amikor Annuska meghalt, Imre értesítette a rokonokat (akik addigra már másfelé laktak) a temetésről, nem jött el egyikük se…

Tudjátok, – mondja Imre – én mindig parasztember voltam, az is maradtam. Folytatom, amit az apám csinált, és most már együtt a fiammal, aki nagyon szereti ezt a munkát, soha nem akart elmenni innen. A lányom is itt lakik, csak dolgozni jár a nagyvárosba.

– Imre, te boldog ember vagy – mondom, és ő bólogat.

Meg kell kérdeznem:

– Anyukád beszélt neked Auschwitzról?

– Soha – mondja Imre. Egy kicsit hallgat, majd mosolyogva felgyűri az inge ujját, szabaddá teszi a bal alkarját, amelyen egy B betű és egy hatjegyű szám vált láthatóvá: – Amikor anyám meghalt, nem akartam, hogy eltűnjön a száma, betetováltattam magamnak, hogy továbbvigyem.

Imre, az 58 éves, boldogan élő parasztember 2009 óta a karján viseli az auschwitz-birkenaui számot. Nem nevelték zsidónak, a faluban az anyja volt az egyetlen zsidó, sose volt ez téma náluk. Számára az a természetes, hogy kitörölhetetlenül magán hordja anyja történetét. Mosolyogtunk, hiszen Imre is mosolygott.

NŐI SZEMMEL

Rut könyve

Dina Coopersmith

Hogyan lesz a moábita hercegnőből a zsidó királyság ősanyja.

Rut Dávid király őse, és így a messiás ősanyja. Ki ez a nő, aki elég különleges volt ahhoz, hogy az a könyv legyen elnevezve róla, amelyet sávuotkor olvasunk, azon a jelentős napon, amikor a Tórát kapta a zsidó nép? Rutnak nagyon fontos üzenete van számunkra arról, hogy mit jelent zsidónak lenni, átvenni a Tórát és kiérdemelni a királyságot.

Háttértörténet

Rut története a Bírák idején játszódik. Ez spirituálisan nehéz, hullámhegyek és hullámvölgyek jellemezte időszak volt a zsidó nép számára.

„És ez a Bírák bíráskodásnak idejében volt." Ez arra a generációra vonatkozik, amely bíráskodott a saját bírái felett. (A Bíró) azt mondta: „Vedd ki a fogpiszkálót a fogaid közül!" És (a nép) azt válaszolta: „Vedd ki a gerendát a szemeid közül!" *(Talmud Bava Batra 15b.)*

A Bírák 400 éves időszaka Jozsué halála után kezdődött (ő volt, aki meghódította és felosztotta Izrael földjét), és Saul uralmának megalapításával végződött. Ezt a korszakot a zsidó nép spirituális állapotának komoly hanyatlása jellemezte. Valahányszor miután fellépett egy Bíró, hogy néhány évre visszaállítsa a rendet, a nép visszacsúszott a régi bálványimádó szokásaiba, és kezdte felvenni a környező népek kultúráját és viselkedési szokásait, eltörölve ezzel a saját identitását és feladatát, hogy fényt mutasson a többi népnek.

> *Rutnak [...] a királyságot kellett felépítenie azzal, hogy hozzáment Júda fiának [...] a leszármazottjához.*

Amikor a Rutot körülvevő szereplőket megismerjük, Izraelt éppen éhínség sújtja:

Akkor azt mondta a Teremtő: „A gyermekeim ellenállók. Lehetetlen őket elpusztítani. Lehetetlen őket visszavinni Egyiptomba. Nem cserélhetem le őket egy másik népre. Akkor mit tehetek? Szenvedniük kell, hogy megtisztítsam őket az éhínség által." *(Midrás – Rut Rábbá, Bev. 1.)*

A vezetés megbukik

Úgy tűnik, alighogy Izrael földjét elfoglalták, mindenki rohant letelepedni a maga részén, megművelni a földet, szőlőket és mezőket telepíteni, kerteket és birtokokat alapítani és általában anyagi javakat gyűjteni és kényelmes körülményeket teremteni. Az akkori vezetők, a bíróságok fejeinek feladata volt, hogy keresztül-kasul beutazzák az országot, és tórai etikát tanítsanak a népnek. A Midrás leír *(Jalkut Simoni 12 – Softim 68)* egyfajta mobil bét midrást, aminek ezekben a korai években léteznie kellett volna, de mégsem létezett. Ennek pedig az lett az eredménye, hogy a nép önközpontú és anyagias lett. Hamar elfelejtették a Tórát és a micvákat, és erkölcsi romlásba dőltek.

Azután amikor beütött az éhínség, a Júda törzséből való Elimelech – egy hatalmas és tehetős ember, akinek rengeteg földje volt, és annyi terménye, hogy abból az egész népet évekig el lehetett volna látni – elmenekült.

Elimelech egyike volt a nép legnagyobb tudósainak és vezetőinek, és amikor az éhínség évei következtek, így szólt: „Most majd egész Izrael az ajtómhoz fog jönni a dobozával (pénzt gyűjteni)." Felkelt, és elszaladt előlük. *(Midrás – Rut Rábá 1:4.)*

Amellett, hogy önző volt, Elimelech mindenkiben csalódást keltett és reménytelenséget ültetett el a zsidókban, ezzel demoralizálta a népet. Fogta a családját, és elment Moávba, ahol a két fia (Machlon és Kiljon) meg is házasodott.

Moáv – az önző nép

Elimelech és a családja magára hagyta a zsidókat és Izraelt az éhínségben és pénzügyi krízisben. Elmenekültek a felelősség elől, mert meg akarták menteni magukat és a ja-

vaikat a népet fenyegető nehézségektől. Az önzésük jelzi, milyen szinten állt abban az időben a zsidó nép.

És ment egy ember Bét Lechemből… Moáv mezőin tartózkodni, ő és a felesége és a két fia. *(Rut 1:1.)*

Rövid elidőzésként kezdődött, azután: „elérkeztek Moáv mezőire, és ott maradtak. Moabita nőket vettek feleségül, Orpát és Rutot. És tíz évig ott éltek." *(Rut 1:14.)*

Az a döntésük, hogy elhagyják Izraelt, és nem segítenek senkinek, odavezetett, hogy Elimelech családja spirituálisan úgy leromlott, hogy moabitákat vettek el.

Nem térítették be őket, és akkor még nem volt olyan törvény, amely megengedte a moabita nőknek, hogy bekerüljenek Izrael gyülekezetébe (még betéréssel sem). *(Midrás – Jálkut Simoni.)*

A Tóra látszólag megtiltja a moabita népnek, hogy valaha is betérjen a zsidóságba.

Ne jöjjenek be az Isten gyülekezetébe, sem moabita, sem amonita, még a tizedik nemzedék se jöjjön be az Isten gyülekezetébe, mert nem köszöntött titeket kenyérrel és vízzel, amikor elhagytátok Egyiptomot… *(2Mózes 23:4–5.)*

Miután a zsidó nép elhagyta Egyiptomot, el kellett haladniuk Moáv és Amon földje mellett. Ezek a népek nem támadták meg az arra haladó menekülő zsidókat, mint az amalekiták, viszont étellel és itallal kellett volna fogadniuk a zsidókat, különösen, mivel ők Lót leszármazottai, aki nagyon hálás volt Ábrahámnak, a nagybátyjának, a sok segítségért, amelyet akkor nyújtott, amikor letelepedtek Kánaán földjén. Ezt Amon és Moáv nem tették meg, megtagadták a menekülőktől a legelemibb szívességeket is. Moáv ezért az önzés szimbóluma, valamint a nagylelkűség és kedvesség antitézise.

Jelentőséggel bír az a tény, hogy pont Moáv az a hely, ahol Elimelech és a családja a leginkább le akart telepedni. Szembetűnő a hasonlóság: Moáv nem adott enni a szenvedő zsidóknak, akik távoli unokatestvérei voltak, és Elimelech pedig elmenekült a felelősség elől, hogy ételt adjon zsidó társainak a szükségben. Hogy teljes legyen a kép, a fiai moabita lányokat vettek feleségül!

Látszólag ez a család végének a kezdete. Elimelech meghal, a fiai szintén, és Naomi magára marad a két nem zsidó menyével. És mégis, ebben a pillanatban az Isten kinyitja a remény ablakát, és ad egy második esélyt. Valahogyan ebből a családból fog származni Dávid király és a messiás.

Rut zsidó lesz

Naomi, az hírneves család egyetlen megmaradt tagja úgy dönt, hogy elhagyja Moávot és a tragikus emlékeit, és visszamegy Izraelbe.

Mert hallotta, hogy az Isten megkönyörült a népén, és adott neki kenyeret. *(Rut 1:6.)*

Ehhez óriási bátorság kell: visszamenni – egyedül – abba az országba, ahol szembe kell néznie azokkal a rokonokkal és barátokkal, akiket cserbenhagyott, elismerni, hogy hibázott, hogy elszenvedte a férje és a fiai halálát – és most megpróbálni újra felépíteni az életét egy olyan társadalomban, ahol ellenségesek vele.

És elhagyta a helyet, ahol volt, és a két menye is vele együtt, és mentek, hogy visszatérjenek Juda földjére. *(Rut 1:7.)*

Először mindkét menye, Rut és Orpa, is el akart menni vele. Ez sokat elárul Naomi jelleméről és a menyeivel való kapcsolatáról. Mindkét lány a moabita királynak, Eglonnak a lánya volt. A királyi házat és a hercegnői státuszt hagyták ott azért, hogy ehhez a zsidó családhoz, az értékeihez és a szokásaihoz csatlakozzanak. És most készen állnak arra, hogy elhagyják az otthonukat, hazájukat, kultúrájukat, és elmenjenek Naomival oda, ahol idegenek lesznek, és teljesen egyedül maradnak, férj és jövőkép nélkül. Igazán szerethették Naomit, aki – a tízéves házasságuk alatt – olyan mélyen elültette bennük spirituális értékrendjét és a zsidó életstílust, hogy készek voltak újrakezdeni idős anyósuk mellett.

Naomi megpróbálja lebeszélni őket. Először nem hagyják magukat, de ahogy Naomi meggyőzi őket arról, hogy az ő tragikus élete csak megköti őket, és csökkenti boldogulásuk lehetőségét, az egyik meny, Orpa végül is elmegy. Rut viszont Naomi szavainak logikája mögé lát, és észreveszi a szeretet és törődés árnyalatait.

„Ne, lányaim, mert én keserű és szomorú vagyok miattatok, mert az Isten keze kinyúlt ellenem." (Rut 1:13)

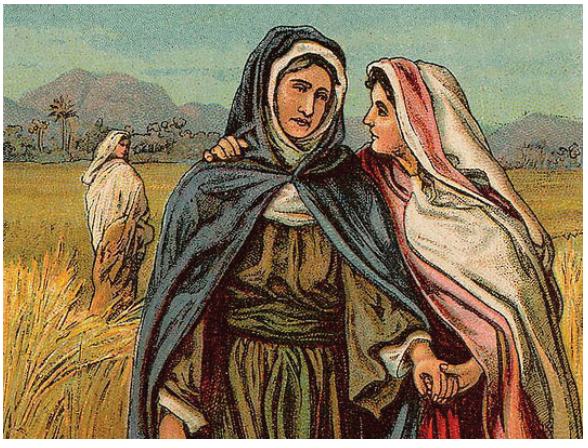

Rut, akárcsak az ősanyák, intuíciójával megérti a Naomi szavai mögötti jelentést: Naomi valójában örülne, ha valakivel együtt mehetne vissza, és nem lenne teljesen egyedül. A szavai csak a szükséges elbizonytalanítást jelentették a lehetséges betérő számára, hogy kiderüljön, valóban tiszták-e a szándékai.

Rut azzal, hogy a logika és a felszín mögé lát, a *bina* tulajdonságáról (mély megértés) tett tanúbizonyságot. Gondoskodást és kedvességet is tanúsít – ez pedig a népének és férje családjának pontosan az ellentéte. Készen áll arra, hogy elhagyja az anyagi jólétet és kényelmet, és gondoskodjon egy idős, magányos asszonyról, aki már nem is tartozik a családjába, és akitől csak lelki javakra számíthat.

„Ne lökj el, hogy elhagyjalak és visszamenjek, mert ahova te mész, oda megyek én is, ahol te alszol, ott alszom én is. A te néped az én népem is, a te Istened az én Istenem is. Ahol te meghalsz, ott halok meg én is, és ott leszek eltemetve. Így tegyen velem az Isten, és így tegye hozzá (esküszöm), hogy csak a halál választhat el minket." *(Rut 1:16–17.)*

Ez Rut híres mondása, amely a Midrás alapján azt a szándékát fejezi ki, hogy mindenáron betérjen. Naomi megérzi a komolyságot a szándéka mögött, és elkezdi elmagyarázni neki a zsidóság alapjait. Mivel Rut moabita hercegnőként élt, olyan dolgokhoz szokott hozzá, amilyenek a zsidóságban nem elfogadottak.

Nem való Izrael lányainak, hogy színházakba és bálványimádó cirkuszokba járjanak. Erre Rut azt mondta: „Ahova te mész, oda megyek én is." Naomi azt mondta neki: Lányom, a zsidó nép olyan házakban lakik, ahol van mezuza." Rut azt mondta: „Ahol te alszol, ott alszom én is." *(Midrás – Rut Rábá 2:23.)*

Rut közli Naomival: tökéletesen készen áll arra, hogy elhagyja a régi szokásait, az értelmetlen szórakozásokat, és magára vegyen egy célirányosabb, spirituális életet.

Az élet Bét Lechemben

És volt, amikor Bét Lechembe jöttek, az egész város csodálkozott a láttukra és mondták: „Ez Naomi lenne?" Ő azt mondta nekik: „Ne hívjatok Naominak, hanem »keserűnek« (mara), mert az Isten keserűvé tett engem. Teliként mentem el, és az Isten üresen hozott vissza…" *(Rut 1:19–20.)*

A Midrás *(Jalkut Simoni Rut 601)* elmondja, hogy az egész város összegyűlt aznap, hogy részt vegyenek Boáz, nemzedékük vezetője és bírója feleségének a temetésén. Meglátják Naomit özvegyként hazajönni, elszegényedve, kopott ruhában és egy moabita lánnyal. Ez sokkolja és elborzasztja őket, és talán kicsit örülnek is a sorsának, amely azután jutott ki neki, hogy a családja elszökött.

Naomi és Rut letelepedtek Izraelben, ahol tíz év válság után lassan visszatért az élet a normális kerékvágásba. Igaz ugyan, hogy a letelepedés utáni időszakban a nép a másokkal való törődés hiányában szenvedett, de Boáz, a bíró és a vezető segítségével megjavultak, visszatértek a nagylelkűség útjaira.

Naomi viszont dühöt érez. Senki nem törődik az ő szükségleteivel, noha Boáz például az ő unokatestvére. Boáz valahol érthető, hiszen nemrég vesztette el a feleségét, de úgy tűnik, hogy mindenki keresztülnéz a két nőn.

Szerénység és alázatosság

Rut, a híres hercegnő, aki a leggazdagabb zsidó családba házasodott be, felajánlja az anyósának, hogy: „Kimegyek a mezőre és gyűjtök néhány búzakévét." *(Rut 2:2.)*

Nem indul el anélkül, hogy engedélyt ne kérne Naomitól. Azt reméli, talál valakit, aki megengedi neki, hogy összeszedje a maradék búzát, ami az összegyűjtött termésből leesett. A mező tulajdonosai számára kötelező jótékonyság, hogy hagyjanak a szegények számára, de Rut tudja, hogy ennek ellenére először is találnia kell valakit, aki hajlandó erre. Szerényen aláveti magát az új helyzetének, nem vár el semmit ettől a néptől, akikért feladta a múltbeli életét, és nem csalódott azért, mert nem törődnek vele.

Rut viselkedése a mezőn is példaértékű: Valamennyi nő lehajolva gyűjtögetett, de Rut leguggolva… Valamennyi nő flörtölt az aratómunkásokkal, míg Rut visszafogottan viselkedett. Valamennyi nő elvett a búzasorok közül is, míg Rut csak azt vette el, ami egyértelműen gazdátlan volt. *(Midrás Rut Rábá 4:9.)*

Rut a céljára koncentrál, úgy viselkedik, mint „egy rózsa tövisek között", nem hagyja, hogy a többiek laza viselkedése befolyásolja. A *leket* (a búza összegyűjtése a szegények által) törvényeit is gondosan betartja, nehogy véletlenül olyat vegyen el a mező tulajdonosától, ami jogszerűen nem az övé.

Rutot az isteni gondviselés Boáz földjére vezeti. Boáz Naomi unokatestvére és Elimelech unokaöccse. Noha a kor legnagyobb bölcse volt, és normálisan nem ment ki a földjére, ezen a napon mégis ott járt és észrevette Rut különlegesen méltóságteljes és szerény viselkedését.

„Ki ez a lány?" Kérdezte a munkásaitól. Noha hallott róla, hogy az unokatestvére visszatért Moávból a megözvegyült menyével, nem látogatta meg őket, és nem ajánlotta fel a segítségét. Lehet, hogy emiatt a nemtörődöm magatartás miatt nem foglalkoztak a többiek sem Naomiékkal, hiszen Boáz volt a vezetőjük és a példaképük. Ha ő nem érezte szükségét, hogy kinyújtsa a kezét a rokonai felé, akkor a többiek miért tették volna?

Az egyik munkása némi rosszallással válaszol neki: „Ő egy moabita lány, aki Naomival jött, és azt mondta: »Összeszedem és összegyűjtöm a búzakévéket, amelyek a sorok mellé esnek«. És reggel óta itt szedeget…" *(Rut 2:6–7.)*

Nem ismered őt? – kérdezi a munkás Boáztól. Hát nem ismeri Bét Lechemben mindenki a nem zsidó lány történetét, aki most eltartja az anyósát, és szegény asszonyként maradékot kell gyűjtögetnie?

Boáz talán érez némi lelkifurdalást, és ezért különösen kedves Ruthoz, de még mindig nem vállalja magára a rokonait. Kéri, hogy maradjon a mezőjén, és utasítja a munkásait, hogy kedvesen bánjanak vele, valamint adjanak neki inni a saját kútjuk vizéből. Kedvesen „lányomnak" szólítja, és azt mondja neki, hogy az anyósa iránt tanúsított kedvesség érdemében az Isten majd megjutalmazza.

És mégis, Boáz még mindig nem érti a lényeget. Nem veszi észre, hogy az ő feladata lenne a szárnyai alá venni ezt a két nőt, támogatni őket és gondoskodni róla, hogy a közösség is befogadja őket. A Tóra azt mondja, hogy szeretni kell a betérőt, és terményt kell hátrahagyni a szegények számára, Boáz tehát még nem ment túl azon, ami kötelező. Nem kérdezte meg, hogy van Naomi tíz Moávban töltött év után, és nem kérdezett a nagybáty-

ja Elimelech és az unokatestvérei Machlon és Kiljon sorsa felől sem.

Rut nem is várt el semmit. Ő, aki moabita hercegnőként született, most hálásan arcra borul, lehajol, és nagyra értékeli ezt a kis kedvességet is. Azt kérdezi: „Miért találtam kegyet a szemedben, hiszen nem vagyok zsidó?" *(Rut 2:10.)* Annyira szerény, hogy nem is tudja a „jogait" ebben a helyzetben. Telve van pozitív attitűddel, és képes meglátni a jót másokban és az életben.

Moabita betérők?

Amikor Machlon és Kiljon elvették a moabita hercegnőket, kifejezett tilalom volt életben a moabita betérők ellen. Hogy tudott akkor Rut betérni és a zsidó nép része lenni (még ha nem is fogadta el őt teljesen a közösség)? Boáz vezetése idején a Szanhedrin felfedte, hogy a moabita betérők elleni törvény csak a férfiakra vonatkozik. Ennek az az oka, hogy a bibliai időkben csak a férfiaknak volt szokásuk kimenni és üdvözölni az utazókat (a zsidó menekülteket), és ezért ők hibáztak, amikor nem tették ezt. A nők viszont, akik általában otthon voltak, nem hibáztathatók, ha nem mentek ki étellel és itallal az elhaladó nép elé.

Boáz vigasztaló szavaiban, melyeket Ruthoz intézett, arra utalt, hogy igenis van helye a zsidó népben. „Isten majd megfizeti neked a jutalmadat … akitől jöttél, hogy menedéket találj a szárnya alatt…" *(Rut 2:12.)*

Később pedig,amikor Rut azt mondja, hogy ő idegen, és nem érdemes arra sem, hogy Boáz szolgálója legyen, így válaszol: „Isten ments, nem egy vagy a szolgálók közül *(amaot),* hanem inkább olyan vagy, mint egy az ősanyák közül *(imaot).*" *(Midrás Rut Rábá 5:5.)*

Jibum – a levirátusi házasság

A Tóra azt mondja: ha fivérek együtt laknak, és az egyikük meghal, és nincs gyereke, akkor az özvegy ne menjen hozzá idegenhez. A férje fivére vegye őt feleségül, és így teljesítse a jibum kötelességét. És az első gyerekük kapja a halott fivér nevét, hogy ne legyen a neve kitörölve Izraelből. *(2Mózes 25:5–6.)*

A jibum micvája akkor van érvényben, ha a halott férfinek nem volt gyereke. A halott fivérének (vagy legközelebbi rokonának, ha nem volt fivére) a micvája elvenni az özvegyet. Ha ezután lesz gyerekük, akkor az első fiú mintegy „betölti" a halott fivér helyét – megörökli a birtokát és a részét Izrael földjéből. Így „kiváltja" a halott nevét és emlékét, aki után máskülönben nem maradna semmi ebben a világban.

Természetesen ki lehet bújni ez alól a kötelezettség és felelősség alól, ha az özvegy vagy a rokon nem kívánja a házasságot, de a halottnak nyújtott nagy jótettnek számít, ha megtörténik a házasság és a föld abból következő kiváltása. Ha a fivér nem veszi el a sógornőjét, akkor keresztülmegy egy elválasztó procedúrán, amelyben szégyent hoz magára azzal, hogy nem tartja életben a fivére emlékét.

Ebben a történetben Rut egy gyermektelenül elhunyt zsidó férfi özvegye. A férfi fivére és apja is meghalt, és így a család hiába birtokol abban a pillanatban valamennyi földet, nem lesz folytatólagossága, és elvesztítik azt, amikor Naomi meghal, hacsak egy közeli rokon nem veszi feleségül Rutot, és teljesíti a jibum micváját. Boáz tökéletesnek tűnik erre a micvára, hiszen Elimelech unokatestvére, mégsem kapcsol, hogy bizonyos döntéseket meg kellene hoznia Ruttal kapcsolatban.

Naomi terve a kiváltásra

Naomi nagy lehetőséget lát Rutban, és tudja, hogy arra van teremtve, hogy a zsidó nép része legyen. Rut már két hónapja jár Boáz mezőjére, viszi haza Naominak az elhullott búzaszálakat, és elégedett a részével, nem vágyik többre. De Naomi, mivel ismeri a tórai törvényt, és ag-

gódik az özvegy menyéért, valami másra vár – egy jelre, hogy Boáz érdeklődik Rut és a családja iránt. Miután várt, imádkozott és remélt, Naomi úgy dönt, hogy most már lépni fog, és azt mondja Rutnak: „Lányom, azt akarom, hogy jobb jövőd legyen. A rokonunk, Boáz ma este behordja a búzát a magtárba. Mosakodj meg, kend be magad, öltözz fel, és menj le a magtárhoz. Ne mutatkozz, amíg Boáz nem evett és ivott. Amikor lefekszik, nézd meg, hova megy aludni, fedd fel a lábát és feküdj le, és ő majd megmondja neked, hogy mit tegyél." Rut azt válaszolja: „Bármit mondasz nekem, megteszem." *(Rut 3:1–5.)*

Naomi egy nagyon merész, sőt veszélyes tervet javasolt. Ez az egyetlen lehetőségük, most, hogy a betakarításnak vége, és Rut nem fog többet kimenni a földekre. Noha ez a szükséges lépés, Naomi mégis félve javasolja. Micsoda rizikó ez Rut jó hírére nézve! Ha bárki meglátja, vagy ha Boáz elszörnyed a tettétől, akkor a férjhez menési esélyei nagyon lecsökkennek. De Naomi ismeri Boáz nagyságát, és hogy királyi családból, Juda törzséből származik, és titokban reméli, hogy teljesíti a kötelességét, és elveszi Rutot. Csak egy kis erőfeszítést kell tenni. Rutot sokkolta az ötlet. Valószínűleg számtalan kérdése és kétsége volt, és félt attól, hogy felfedezik, vagy Boáz visszautasítja. És mégis egyszerűen válaszol, bízva Naomi tórai látásmódjában: „Bármit mondasz nekem, megteszem."

Rut hozzámegy Boázhoz

Rut lement a magtárba Naomi ígéretével, hogy az érdemei elkísérik őt. *(Jalkut Simoni 605.)* Bölcsen vitt magával ruhákat, és csak miután megérkezett, öltözött át. *(Midrás Lekách Tov.)* Az anyósa szavai szerint cselekedett, de a saját eszét is használta, hogy biztosan észrevétlen maradjon.

Boáz éjfélkor felébred, és észreveszi, hogy egy asszony fekszik a lábainál. Először meglepődik, majd higgadtan megkérdezi, hogy ki ő. „Rut vagyok, a szolgálólányod – felel neki az asszony. – Terjeszd ki szárnyaidat a szolgálólányodra, hiszen te vagy a megváltóm." *(Rut 3:9.)*

Érdekes módon, Boáz csak ekkor veszi észre, hogy neki kellett volna kezdeményeznie, hogy ez megtörténjen, valamint hogy korábbi passzivitása szenvedést és szégyent hozott Rutra. Dicséri őt, amiért vállalta, hogy szembekerüljön vele, és hogy hozzá akar menni a jibum és a föld kiváltásának micvája kedvéért. Biztosítja őt: „Szebben cselekedtél most azzal, hogy nem mentél a fiatal férfiak után, mint korábban (amikor az anyósoddal Erec Izraelbe jöttél)." Utána megígéri neki, hogy gondoskodni fog róla.

Boáz megkéri Rutot, hogy a saját biztonsága érdekében maradjon ott éjszakára, annak ellenére, hogy a jó hírét kockáztatja, miközben ellen kell állnia a vágyainak:

Boáz egész éjszaka imádkozott Istenhez: „Tudod, hogy nem értem hozzá. Kérlek, legyen az az akaratod, hogy ne tudódjon ki, hogy egy asszony kijött a magtárba, Nevedet általam megszentségtelenítve." *(Jálkut Simoni 606.)*

Boáz ezután elkísérte Rutot a városba, adott neki ajándékba búzát és zabot, hogy vigye el Naominak, és megígérte, hogy megkeresi, amint kiderítette, ő-e a legközelebbi rokona, akivel a jibumot végrehajthatja.

Egy rövid per után, melyben egy közelebbi rokon felmenteti magát a Ruttal való házasság alól (mert attól félt, hogy egy betért moabita rontja a család génállományát), Boáz bejelenti, hogy el akarja venni Rutot, és meg akarja váltani a földjét is.

Rutot nem halljuk ebben a fejezetben. A nagy vezetővel, Boázzal való házassága révén hirdeti a zsidó törvényt, mely szerint moábita asszony betérhet, csak moábita férfi nem.

A nép vénei és a bírák egy különleges áldással áldják meg: „Isten adja, hogy ez az asszony, aki belép a házadba, olyan legyen, mint Ráchel és Lea, akik építették Izrael házát. … A házad pedig legyen olyan, mint Perec háza, akit Támár szült Jehudának, azzal, akit Isten fog adni neked ezáltal a lány által." *(Rut 4:11–12.)*

Ráchel és Lea, az ősanyák Izrael nemzetét építették azzal, hogy megszülték és felnevelték a Jákob 12 fiát, a törzsek fejeit. Rutnak pedig a királyságot kellett felépítenie azzal, hogy hozzáment Júda fiának, Perecnek a leszármazottjához.

Rabbi Chajim Joszef Azuláj, „Chida" másképp értelmezi a hasonlóságot Rut, valamint Ráchel és Lea között:

„Rut szavakkal kérte [Boázt, hogy vegye el], ahogy Ráchel és Lea szintén szavakkal kérték férjüket. Lea azt mondta: »Hozzám gyere be ma éjjel«, Ráchel pedig: »Adj nekem gyerekeket, különben meghalok«."

A cselekvő igyekezet, a vágy, hogy bármibe kerül, része lehessen a zsidó sors alakításában, az az a szál, amely összeköti Rutot a nép ősanyáival.

Utóhatás

„Boáz elvette Rutot, és ő a felesége lett … és Isten terhességgel jutalmazta őt, és fiút szült." *(Rut, 4:5–16.)* Azon az éjjelen pedig, amikor Rut teherbe esett, Boáz meghalt. *(Jálkut Simoni 608.)*

Boáz, egy 83 éves férfi, beteljesítette küldetését ezen a világon azzal, hogy gyereket nemzett Rutnak, majd meghalt. Ő viszont ismét özvegy és terhes lett, ezúttal a nemzedék vezetőjétől.

A szenvedései nem értek véget, de érdemes lett arra, hogy gyereke legyen, felnevelje Naomival, és hogy lássa a családját, valamint Naomi fia nevének a folytatását. Rut, tele önzetlenséggel és nagylelkűséggel, úgy néz ki, hozzáment Boázhoz mások érdekében. Rut nem fejezi ki a véleményét vagy megjegyzéseit egészen a könyv végéig.

A szomszédasszonyok elnevezték a gyereket, mondván „Naominak fia született", és elnevezték „Oved"-nek. Ő az apja Jisájnak, Dávid apjának. *(Rut 4:17.)*

Rut és Naomi most teljes értékű tagjai a közösségnek, és a többi asszony osztozik az ő örömükben. Itt is egyértelmű, hogy Rut a legszebb éveit adta Naominak, hogy unokát adjon neki, és láthassa a családi vonala folytatását.

De Rut később kapja meg a jutalmát. A szöveg említi az egyenes leszármazást Dávid királyig. Rut kiérdemli, hogy a zsidó királyi család tagja legyen, ami végül a messiást is elhozza, és örök fénnyé lesz a zsidó nép, valamint az egész világ számára.

Rut hosszú és tartalmas életet élt, kiérdemelte, hogy lássa Salamont, az ükunokáját trónra lépni.

És elhelyezett egy trónt a sajátja mellett, a király anyja számára. *(1Királyok 2:19.)* Rabbi Eliézer ezt mondta: „a királyság anyja számára" – Ez Rut. *(Talmud – Bava Batra 91a.)*

Rut és a Királyság

Moáv önző nemzet volt rossz tulajdonságokkal, hogyan lehetséges hát, hogy Dávid király és a királyi dinasztia ennek a nemzetnek egy tagjától származik?

„És a világ népei általad lesznek megáldva"; a Talmud *(Jevamot 63a)* a „megáldva" szót úgy magyarázza, hogy „beoltott", aminek a héberben ugyanaz a gyökere:

Isten mondta Ábrahámnak: „Két jó oltást ültetek beléd, ezek: Rut, a moábita, és Naama, az ammonita" (Salamon felesége, a következő király, Recháv'am anyja).

Ezek a beoltások Ámmontól és Moávtól szükségesek, és az Isteni Gondviselés áldásai. Szükség van rájuk a zsidó sors beteljesüléséhez. Moáv és Ámmon Lót és két lánya vérfertőző kapcsolataiból származnak, amelyeket Szodoma elpusztítása után követtek el. A lányok azt hitték, az egész világ elpusztult, és most csak ők tudják újranépesíteni a világot. Leitatták az apjukat, és mindketten háltak vele. Moav (*me-av)* jelentése: „apától".

A királyság intézménye korábban nem létezett Izraelben, és Moávtól, valamit Ámmontól kellett átvenni. Moáv „héja" a rendíthetetlenség, ahogy áll: „Moáv rendíthetetlensége arrogáns". *(Jesájá 16:6.)* Dávid király lelke Moáv „héjába" volt szorulva azért, hogy kihozza belőle a bátorságot, és a szentségre emelje – hogy erős és rendíthetetlen legyen az Ég szolgálatában. *(Sém Mismuel, Sávuot 5760.)*

Anélkül hogy belemennénk a „héjak" kabbalisztikus fogalmaiba, maradjunk annyiban, hogy Lót fő tulajdonsága a rendíthetetlenség volt. Látjuk, lányai hogyan örökölték ezt, és helytelen, természetellenes módon viselkedtek egy olyan ügy miatt, amelyet fontosnak tartottak.

A bátorság olyan tulajdonság, amelyet lehet a jó ügy szolgálatába állítani. Néhány nemzedékkel később Rut személyiségében tisztul le ez a tulajdonság a jó ügy szolgálatában, majd beoltódik a zsidó királyság alapjaiba Dávid királlyal. Ahogy áll *(2Krónikák 17:6):* „És [Dávid] szíve büszke (arrogáns) volt Isten útjaiban." Nagyon fontos egy király számára, hogy erős és bátor legyen, amikor teljesítenie kell Isten akaratát, és a lakosságot kell kormányoznia. Ezt a tulajdonságot hozta Rut Moávból, és felemelt minket.

Rut és sávuot

Rut könyvét sávuotkor olvassuk, a tóraadás ünnepén. Mi, akik mind jelen voltunk a Szináj-hegyen, akik megtapasztaltuk Isten kinyilatkozását, és zsidóvá váltunk, sokat tanulhatunk Ruttól, aki magától tért be, és aki az életét a mások számára tett jócselekedeteknek szentelte.

Ez a tekercs nem tisztaságról és tisztátalanságról szól, nincsenek benne törvények. Csak azt tanítja, hogy mekkora jutalom jár a jótettekért cserébe. *(Midrás Rút-Rábbá 2:14.)* Sávuot ünnepe Dávid születésnapja, és halálának a dátuma is. Ezen a napon helyes megemlékezni a gyökereiről, az igaz felmenőjéről, aki kiérdemelte, hogy ő legyen a Királyság Anyja.

Miért olvassuk Rutot Sávuotkor? Mert ez a könyv tele van jócselekedetekkel, és a Tóra is tele van *cheszed*del (jócselekedetekkel), ahogy benne áll: „a cheszed Tórája az ajkain". És sávuotkor kaptuk meg a Tórát. *(Midrás Lekách Tov.)*

forrás: aish.com
fordítás: D. Ch. és Sárosi Gábor

GASZTRONÓMIA

A zsidó konyha rejtelmei

Virágételek sávuot tiszteletére

Kürti Adrienn

Frissítő „virágételek”.

Sávuot ünnepére a zsinagógákat és az otthonainkat zöld lombokkal, növényekkel és virágokkal díszítjük fel, mert a hagyomány szerint a Tóra adásának tiszteletére a Szináj hegye is virágba borult.

A régi receptekben gyakran használtak virágokat, manapság szinte csak fűszerként és teaként gondolunk rájuk, mint a kamilla vagy hársfa virága, a kakukkfű vagy a sáfrány. Pedig sok ismert virág „ehető”, csak néhány példa: golgotavirág, pitypang, árvácska, ibolya, rózsa, tulipán, körömvirág vagy az orgona. Az elterjedt vegyszerhasználat miatt érdemes az alapanyagokat a gasztronómiai szaküzletekben, biokertészetekben, zöldségeseknél beszerezni. Termeszthetjük is őket: bioföldben a kertünkben, erkélyünkön vagy az ablakban. Manapság külön „ehető virág” vetőmagok és vetőmagcsomagok is kaphatók, és egyre gyakrabban találkozunk ehető virágokkal a neves éttermekben és szállodákban is, illetve létesülnek „ehető virágokat” is termesztő kertészetek.

Az alábbiakban néhány különleges recept következik, amivel az ünnepi asztalunkat is díszesebbé tehetjük, de a meleg nyári napokra is szeretettel ajánlom.

LEVENDULA FAGYI

tojásmentes tejes recept

Hozzávalók: 5 dl tejszín, 1 evőkanál nádcukor, 5 dl zsíros tej, 60 g fehér csoki, 4 szál friss levendula

A tejhez hozzáadjuk a cukrot, és gyakori kevergetés mellett, kb. egy óra alatt besűrítjük. Az így kapott 2 dl sűrű tejhez hozzákeverjük a tejszínt. Beleszórjuk a levendula virágait, és egy órán keresztül a tejszínes lében áztatjuk. Leszűrjük, majd újramelegítve feloldjuk benne a feldarabolt fehér csokit. Gyöngyözésig főzzük, lehűtjük, majd tálba téve fagyasztjuk. Szép, lilás színű fagyit akkor kapunk, ha fagyasztás előtt megszínezzük a folyadékot egy kevés feketeszederrel.

IBOLYÁS MINI SAJTTORTA

szuperkönnyű tejes recept

Hozzávalók: 6dl tejföl, 500 g túró, 1,8 dl cukor, 2 tojás, 1 evőkanál citromlé, 2 teáskanál kukoricaliszt

Ízlés szerint: ibolyavirág, szeletelt eper, málna vagy kedvenc lekvár

Összekeverjük a túrót a cukorral és a tejföllel. Hozzákeverjük a tojást, a citromlevet és a kukoricalisztet. A muffinos sütőlemezt kibéleljük papírformákkal, és háromnegyedig megtöltjük őket a tésztával. A muffinos sütőlemezt egy nagyobb tepsibe tesszük úgy, hogy abba sütőlemez közepéig forró vizet öntünk. 30 perc alatt 180 C fokon készre sütjük. Ha szobahőmérsékletre hűlt, ecset segítségével az ibolya szirmait ízlésesen sajttortára simítjuk, vagy eperrel, málnával, esetleg lekvárral díszítjük.

BODZASZÖRP

párverecept

A fekete bodza (Sambucus nigra) igen elterjedt, virágja jellegzetes illatú. A fekete bodza fás szárú növény – ellentétben a mérgező földi bodzával; a szárának belseje pedig fehér – ellentétben a szintén mérgező fürtös bodzával. Csak teljesen kinyílt, a forgalmas utaktól messze eső virágtányérokat érdemes leszedni.

Hozzávalók: 10-12 bodzavirágtányér, 3 liter víz, 2 kg cukor, 3 db citrom, 1 lime leve, esetleg citromfű

Hideg vízben lemossuk a virágtányérokat, és alaposan megtisztítjuk a rovaroktól. Felforralunk 2,5 l vizet, és hozzáteszünk 1,75 kg cukrot. 25 dkg cukrot serpenyőben karamellizálunk, majd ráöntünk 5 dl vizet, hogy abban feloldjuk a karamellt. A cukros és karamelles oldatot összeöntjük és újraforraljuk. A kihűlt szirupba tesszük a bodzavirágok tányérjait, a felszeletelt citromot és a lime levét, esetleg ízlés szerint citromfüvet. 4-5 napig állni hagyjuk, eközben rendszeresen kevergetjük. Szűrés után üvegekben, hűtőben tároljuk. Hígítási aránya 1:6.

Chág Szaméách!

Az írás a JMPoint a Zsidó Közösségért Közhasznú Alapítvány támogatásával jelent meg.

Még több recept: www.zsidokonyha.hu

Egy emberként, egy szívvel

Panyiné dr. Ábrahám Zita

A szeretetben eggyé vált szív az Örökkévaló szolgálatában.

„A harmadik hónapban Izrael fiainak kivonulása után Egyiptom országából, ezen a napon elérkeztek Szináj sivatagába. Elindultak Refidimből és eljutottak Szináj sivatagába és táboroztak a sivatagban és tábort ütött ott Izrael szemközt a heggyel." *(2Mózes19:1–2.)*

Rási híres magyarázatot fűz a fenti szakaszhoz. Mindét mondat végig többes számban használja az igéket, csak a végén vált egyes számra: *Izrael tábort ütött ott (vájichán sám Jiszráél). Izrael népe egy szívvel, egy emberként ért szi-ván hónap elsején a Szináj-hegyhez, készen a tóraadásra* – szól Rási magyarázata**.** Bölcseink számos mély elemzést fűztek ehhez. Úgy tűnik, hogy a tóraadáshoz szükséges volt a zsidók egyesülése, szívben, szándékban. *Ez az egység tette lehetővé, hogy megkapjuk a Tórát,* és a Messiás is akkor fog eljönni, ha újra közelíteni tudunk ehhez a tökéletes egységhez. Mi volt ennek az egységnek a lényege? Hogy valamennyien egy cél érdekében egyesültek, és ez a cél az Örökkévaló szavának meghallgatása, a Tóra elfogadása, az Örökkévaló létének és mindenhatóságának teljes elfogadása és megélése. Izrael népe akkor tudja teljes spirituális potenciálját megélni, ha tudatosan egyként tekint magára, ha valamennyi zsidó egy szív által vezérelt egy emberré válik. És persze a közös cél az Örökkévaló szolgálata lesz. A zsidók eggyé válásával valamennyien egyben értékesebbé is válnak az Örökkévaló szemében. Egy zsidó nemcsak saját magáért felelős, de az egész zsidó népért is.

> *Egy zsidó nemcsak saját magáért felelős, de az egész zsidó népért is.*

A gyakorlatban mindez azt jelenti, hogy jócselekedetek gyakorlásával kell táplálnunk az egymás iránti szeretetet és felelősségvállalást. Az *áhávát Jiszráél* micvája (szeresd Izraelt, vagyis a népedet) a cselekedetek szintjén a jócselekedeteket jelenti, a szív szintjén pedig azt, hogy valakit pusztán azért szeretünk, mert zsidó. És ha szeretjük, akkor nem tartunk haragot vele, nem állunk bosszút rajta, pláne nem gyűlölködünk. A második jeruzsálemi Szentélyt a hagyomány szerint az *ok nélküli gyűlölködés* miatt rombolta le az Örökkévaló. Az ok nélküli gyűlölködés a lehető legtávolabb áll az Izrael szeretetének micvája által kitűzött morális céltól. Ha ennyire távol álltunk tőle, akkor nem érdemeltük meg a Szentélyt, az áldozatokat, a spirituális hazát. Ha pedig elérjük a jövőben, akkor kiérdemeljük a megváltást.

Nagy és szép gondolat, de szinte megvalósíthatatlannak tűnik. De nem az! Hiszen egyszer már megtörtént – a tóraadáskor. Bölcseink javaslata, hogy mindenki kezdje otthon, a családjával. Szeretettel, jócselekedetek gyakorlásával, megbocsátással – és a másik oldalon tartózkodjunk a gyűlölködéstől, a pletykálkodástól, a haragtartástól. S aztán terjesszük ki ennek hatótávolságát minden általunk ismert zsidóra.

A gyerekek ösztönösen nem haragtartók. Nagy veszekedések után pillanatok alatt békülnek meg, és játszanak újra önfeledten együtt. Érdemes ezt megtanulni tőlük, és erősíteni bennük ezt a jó gyermeki tulajdonságot. Segítsük őket, hogy ahogy nőnek, egyre tudatosabban válasszák a jót. Persze a példamutatás a legjobb módszer az *áhávát Jiszráél* területén is. Ne féljünk kimondani gyermekeink előtt, hogy XY zsidó, és ez a tény elegendő ok ahhoz, hogy teljes szívvel elfogadjam és szeresem az illetőt, jót kívánjak neki, és tisztelettel bánjak vele.

Trendeli Alapítvány
www.trendeli. hu

GYEREKSAROK

Az ok nélküli gyűlölködés büntetése

Panyiné dr. Ábrahám Zita

Tanmese az egyik legcsúnyább tulajdonságról.

Rabbi Shimson Wiener híres cádik volt, aki Bécs városában élt, és jó kapcsolatokat tartott fenn a császári udvarral. Egy hideg téli napon az uralkodó megkérdezte az öreg bölcset, hogy *milyen rettenetes bűn miatt tartja az Örökkévaló száműzetésben a zsidókat ilyen hosszú ideje. – Ok nélküli gyűlölködés miatt űzettünk ki a hazánkból* – szólt a válasz.

De a császár nem hitt a rabbinak, sőt meg is haragudott rá, amiért „eltitkolta" előle a kiűzetés valódi okát. Haragjában megfenyegette Rabbi Shimson Wienert, hogy ha három napon belül nem ad kielégítő választ, akkor a zsidóknak el kell hagyniuk Bécs városát. Rabbi Shimson Wiener aggódva ment haza, de álmában megerősítést kapott, hogy a császárnak helyes választ adott, és a fenség maga is be fogja látni az állítás igazságát.

Másnap a császár néhány hűséges emberével szarvasvadászatra ment a hó fedte vidékre. Az erdőben az állatokat üldözve a császár valahogy leszakadt a többiektől, és eltévedt. Már be is sötétedett, de még mindig egyedül bolyongott a hideg erdőben. Végül egy falu fényei sejlettek fel a távolban. Ahogy a császár közelebb ért a faluhoz, rá kellett jönnie, hogy egy folyón kell átkelnie, ha be akar jutni a faluba. Nem volt más választása, levette drága ruháit és átúszott. Átázva, fázva és fáradtan keresett bebocsátást a falu házaiba. De a csapzott, ázott férfival, aki az éjszaka közepén az erdőből érkezett, bizalmatlanok voltak a falubeliek. Végül a helyi zsidó fogadós fogadta be, száraz ruhát adott neki, meleg vacsorával kínálta, és éjszakára menedéket, ágyat és biztonságot biztosított neki. Reggel új erőre kapva a császár megkérte a zsidó fogadóst, hogy kocsijával vigye fel Bécsbe, ott majd megfizet neki minden szolgálatáért.

A zsidó ezt is megtette. Amikor a palotába értek, a császár kérte a fogadóst, hogy várjon rá egy kicsit. Felvette pompás királyi öltözékét, és úgy tért vissza a fogadóshoz. Megismersz-e? – kérdezte. De bizony a fogadós nem ismerte meg a tegnapi ázott fázott fiatalemberből hirtelen császárrá változott fenséges urat. Na, te fogadós! Tegnap nagy jót tettél velem, ezért ma megjutalmazlak. Elég lesz-e tíz arany tallér? A zsidó ember szóhoz sem jutott meglepetésében. Eközben a császár úgy döntött, még többet ad neki, végtére is az életét mentette meg. Tudod, mit, te fogadós! Adok neked száz arany tallért és mellé egy tanyát, földet és állatokat. Életed végéig bőséggel élhetsz. A zsidó közben magához tért és így szólt! Felséges Uram! Nagy megtiszteltetés volt a házamba fogadni. Kérhetek-e egy kis szívességet a Fenséges Úrtól cserébe szolgáltatásaimért? Mi lenne az? – kérdezte az uralkodó. Van a szomszéd faluban egy másik zsidó fogadós, ha a fenséges úr bezáratná az ő fogadóját, akkor az összes vendége hozzám jönne a jövőben. Ezt kérném a Fenséges Úrtól, ha meg nem sértem vele.

> *„ha a fenséges úr bezáratná az ő fogadóját, akkor az összes vendége hozzám jönne a jövőben*

Bizony Rabbi Shimson Wienernek igaza volt! – kiáltott fel az uralkodó. Ok nélküli gyűlölet tartja száműzetésben a zsidókat, hisz lám, itt van most ez a zsidó, aki kiszabadulhatna szegény életéből, de felesleges gyűlölködésében csak arra gondol, hogyan okozhatna kárt zsidó társának, ahelyett hogy élne szerencséjével! Így látta be a király, hogy Rabbi Shimson Wiener, a cádik igazat mondott neki.

A zsidók közötti ok nélküli gyűlölködés okozta a Szentély lerombolását és megakadályozza a Messiás eljövetelét. Mindig igyekezni kell szeretnünk egymást és elkerülni mindenfajta gyűlölködést!

Panyiné dr. Ábrahám Zita
Trendeli Alapítvány – A zsidó bölcsőde
www.trendeli.hu

Lág báomer a budai hegyekben

Szakács Noémi

Április 28-án vasárnap lág báomer alkalmából a Kiscelli Múzeum melletti parkerdőbe látogattunk. Tavaly is itt tartottuk meg az ünnepet, csak egy kicsit másképp. Én a közelben lakom, szóval még a helyszín is kedvező volt számomra. Többnyire az ünnepeket a Lativ Kolel szervezésében töltöm, mert lehetőséget nyújt a kóser megtartásra, és mindig feledhetetlen élményekkel gazdagodunk. Ez vasárnap sem történt másképp.

A gyanútlan résztvevők hozzám hasonlóan öt óra tájékán érkeztek. Bár séta közben az égre tekintve felmerült bennem, hogy visszamehetnék egy esernyőért, inkább siettem az erdőbe. Mikor megérkeztem, a kisebbek már bevették az ugrálóvárat. A sok kisgyermek önfeledten ugrált a nagy puha sárga várban. Legszívesebben bemásztam volna én is, de gondoltam, ennyi idősen mégiscsak furcsán venné ki magát…

A helyszínen asztalok és padok voltak elhelyezve, valamint két tűzrakás. Helyet foglaltunk egy asztalnál, és pogácsát ettünk, míg a leves elkészült. Mikor szóltak, hogy lehet menni a levesekért, éreztem, hogy csepereg az eső, de naivan azt gondoltam, hamarosan eláll. Nem így történt. Viszont meglepetésemre mindenki nagyon jól tűrte a záport. Körülbelül fél órán át esett az eső, de a lág báomer folytatódott. Mindenki behúzódott a fák alá. Előkerült azután Rav Keleti esőkabátja is, ami egy igazi cádikra vall, aki mindenre gondol. Rav Keleti esőkabátja alá még egy kalap is elfér.

Az eseményt Tordai Péter a BZsH és a Frankel körzet elnöke nyitotta meg, aki nagy szeretettel köszöntötte a résztvevőket, valamint hangsúlyozta örömét, hogy ilyen sok szervezet ünnepel együtt. Bíztatott minket, hogy tartsunk ki, az esőzés hamarosan véget ér.

Az eső ellenére a tanulás sem maradhatott el. Keleti Dávid rabbi egy nagyon érdekes előadást tartott. Értelemszerűen lág báomerről beszélt, ami az omerszámlálás 33. napja. Az ünnep egyszerű értelmezése, hogy az omerszámlálás idején rabbi Akiva tanítványai között pestisjárvány pusztított, amely ezen a napon megszűnt. Ez egyfajta fellélegzés a gyászos időkben.

Van azonban ennek a napnak még egy vonatkozása, mégpedig hogy ezen a napon emlékezünk meg Rabbi Simon bár Jochaj halálára is. A nagy kérdés azonban az, hogy nem kellene-e inkább dupla gyásznapnak lennie ünnep helyett?

A választ Rav Keleti a következőképpen fejtette ki. A Zohárban az van írva, hogy azon a napon, amikor Rabbi Simon bár Jochaj elhunyt, még engedélyt kapott az égből, hogy a tanítványainak olyan mély dolgokat fedjen fel, amelyek odáig titokban voltak előttük. Amikor átadta ezeket a titkos dolgokat, akkor tűz vette őket körül. A tanítványok olyan fényt éreztek, hogy nem tudták felemelni a tekintetüket, mint Mózes az égő csipkebokor láttán.

Ez a tűz két szempontból is szimbolikus jelentéssel bír. Egyik részről a fény a világosságot jelképezi. A Tóra e mély tartalma pedig a szellemi fény. Másik részről a tűz az energiát szimbolizálja. A Tóra pedig, mint tudjuk, a legnagyobb spirituális energia. A lág báomeri tűzgyújtás egyenesen következik ebből. A tűz a Tóra fénye, amely körülvette a tanítványokat.

> *A tűz a Tóra fénye, amely körülvette a tanítványokat.*

Lág báomer másik megnevezése a „jom hilulá derabbi Simon bár Jochaj". A hilulá esküvőt jelent, mintha ezen a napon lett volna Rabbi Simon bár Jochajnak az esküvője. Mégpedig azért, mert az esküvő az a nap, amikor az ember felettébb boldog, mert végre kiteljesedik. Ugyanígy ezen a napon, amikor Simon bár Jocháj felfedhette ezeket a részeket, az kiteljesedés volt a számára, tanítványai számára, sőt az egész világ számára.

Rav Keleti beszéde után Finái Gábor tartott egy kvízjátékot, amelyben mindenki nagyon aktív volt, de külön ki kell emelnem Liórát, Barnát és Nikit, akik nagyon felkészültek voltak a témában. Bár a kérdések közben Gábor kezéből a lap lassacskán kifolyt, a játékot sikerült levezetnie.

Amit még elengedhetetlen, hogy megemlítsek, az az összetartás, amely ezt a rendezvényt jellemezte. Rengeteg fiatal volt, családok, és idősebbek, akik velünk együtt örültek. Hallhattuk az Is…Real! Projectet is, ezenkívül csodás volt látni, hogyan ünnepel együtt több szervezet, a Lativ Kolel, a Frankel zsinagóga tagjai, a Mazsihisz Ifjúsági Csoportja, valamint az IKI, a Bálint Ház és a World Zionist Organization is.

A Lativ Kolel májusban is vár minden kedves érdeklődőt!

Vasárnap	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
			Május 1.	Május 2.	Május 3.	Május 4.
			18:15 – 19:00 • Balázs Gábor: Cedáká és igazságosság **19:00 – 19:30** • Minchá, szünet **19:30 – 20:15** • Szántó-Várnagy Binjomin Zeév: Lopás, csenés, és a helyi szokások	**18:00 – 18:45** Chumás-Rási **19:00 – 19:45** • Talmud (kezdő) férfiaknak **19:00 – 19:45** Pirké Ávot nőknek	**Gyertyagyújtás:** 19:39	**Hetiszakasz:** Behár – Bechukotáj **Szombat kimenetele:** 20.53
Május 5.	Május 6.	Május 7.	Május 8.	Május 9.	Május 10.	Május 11.
	18:15 – 19:00 Finái Gábor: Palesztina? **19:00 – 19:30** Minchá, szünet **19:30 – 20:15** • Tanulás kis csoportokban	**18:30 – 20:00** • Hogyan öntsük formába a megfoghatatlant?	**18:15 – 19:00** Joszi Davidovics: Sávuoti szabályok **19:00 – 19:30** • Minchá, szünet **19:30 – 20:15** • Panyiné Dr. Ábrahám Zita: Áhávát Jiszráél 2. rész	**18:00 – 18:45** Chumás-Rási **19:00 – 19:45** • Talmud (kezdő) férfiaknak **19:00 – 19:45** • Pirké Ávot nőknek	**Gyertyagyújtás:** 19:48	**Hetiszakasz:** Nászo **Szombat kimenetele:** 21.04
Május 12.	Május 13.	Május 14.	Május 15.	Május 16.	Május 17.	Május 18.
	18:15 – 19:00 Keleti Dávid rabbi: A Tóraadás élménye **19:00 – 19:30** • Minchá, szünet **19:30 – 20:15** •Sávuot kvíz	**SÁVUOT ÉJSZAKAI TANULÁS**	**SÁVUOT 1. NAP**	**SÁVUOT 2. NAP**	**Gyertyagyújtás:** 19.57	**Hetiszakasz:** Cáv **Szombat kimenetele:** 21.15
Május 19.	Május 20.	Május 21.	Május 22.	Május 23.	Május 24.	Május 25.
	18:15 – 19:00 Rabbi Dovid Gottlieb: Értelmezés kérdése?! **19:00 – 19:30** Minchá, szünet **19:30 – 20:15** • Tanulás kis csoportokban	**18:30 – 20:00** • Hogyan öntsük formába a megfoghatatlant?	**18:15 – 19:00** • Hegedűs Pál: Kell-e adót fizetnünk? **19:00 – 19:30** • Minchá, szünet **19:30 – 20:15** Domán Sije: „És a harmadik…” 5.rész	**18:00 – 18:45** Chumás-Rási **19:00 – 19:45** • Talmud (kezdő) férfiaknak **19:00 – 19:45** Pirké Ávot nőknek	**Gyertyagyújtás:** 20.06	**Hetiszakasz:** Beháálotchá **Szombat kimenetele:** 21.25
Május 26.	Május 27.	Május 28.	Május 29.	Május 30.	Május 31.	Június 1.
	18:15 – 19:00 • Szobonya László és Pető Gábor: A zsidóság és Te, formabontó tanóra 1. rész **19:00 – 19:30** • Minchá, szünet **19:30 – 20:15** • Szobonya László és Pető Gábor: A zsidóság és Te, formabontó tanóra 2. rész	**18:30 – 20:00** • Hogyan öntsük formába a megfoghatatlant?	**18:15 – 19:00** • Dolgozat **19:00 – 19:30** Minchá, szünet **19:30 – 20:15** Csepregi Zsolt: Izrael aktuális regionális kihívásai	**18:00 – 18:45** Chumás-Rási **19:00 – 19:45** • Talmud (kezdő) férfiaknak **19:00 – 19:45** Pirké Ávot nőknek	**Gyertyagyújtás:** 20.13	**Hetiszakasz:** Slách **Szombat kimenetele:** 21.34

A változtatás jogát fenntartjuk, pontos, friss információ a honlapon – **www.lativ.hu**.

Sávuot éjszaka a Lativban

Palacsinta, tanulás, vacsora, ima, sok-sok érdekesség és meglepetés a Lativ sávuoti programjában.
Várunk sok szeretettel a Tóraadás éjszakájára a Dávid házba!

Időpont **Május 14. kedd**

21.00 Mááriv (esti ima)

21.30 Szeudá (ünnepi vacsora)

00.00 – 04.00 Tanulás, előadások

04.00 Sáchrit (reggeli ima)

Az ima után tejes kidus!

Helyszín **VI. kerület, Andrássy út 59.**

Az ünnepi vacsorán való részvételhez regisztráció szükséges:
lativk@gmail.com vagy **06 70 932 8275**

Részvételi díj 1 500 Ft

Terített asztalok széderestére

Torontói lányiskola látogatása a Lativ kolelben

Lág báomer Kiscelli múzeumnál

1. Hanyadik gyermek volt a családban Mózes?
2. Milyen speciális ételt szoktak enni sávuotkor?
3. Hány napos a sávuot Izraelben?
4. Melyik hónapban van sávuot?
5. A tíz parancsolat első betűje
6. Melyik nagy királyunk született sávuotkor?
7. Hanyadik napja az omerszámlálásnak sávuot?
8. Mózes nővére
9. Arámi nyelvű liturgikus költemény, amit sávuot első napján szoktak mondani
10. tízből hány parancsolatot hallott a zsidó nép a Szináj hegynél közvetlenül az Örökkévalótól?

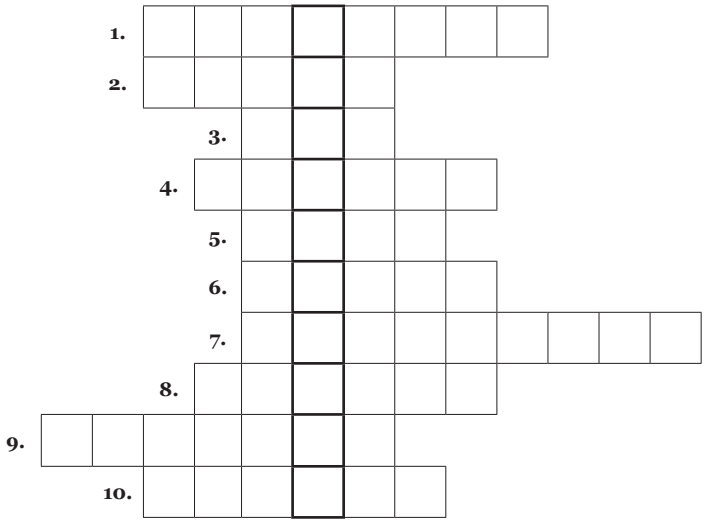

Küldd be megfejtésedet május 24-ig az **info@lativ.hu** email címre! **A helyes megfejtők között értékes nyereményt sorsolunk ki!** A megoldások május 24-től weboldalunkon olvashatók: **www.lativ.hu**

Előző számunk megfejtése: Má nistáná
Az előző rejtvény nyertese: Lux Géza, Veresegyháza
Gratulálunk a helyes megfejtőknek!

A Lativ Alapítvány működésének támogatói:
- Emberi Erőforrások Minisztériuma,
- Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány,
- Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége